

MERSİN ÜNİVERSİTESİ KILIKIA ARKEOLOJİSİNİ ARAŞTIRMA MERKEZİ
MERSIN UNIVERSITY PUBLICATIONS OF THE RESEARCH CENTER OF CILICIAN ARCHAEOLOGY

KAAM
YAYINLARI

OLBA
XXI

(Ayrıbasım / Offprint)

MERSİN
2013

KAAM YAYINLARI
OLBA
XXI

© 2013 Mersin Üniversitesi/Türkiye
ISSN 1301 7667
Yayıncı Sertifika No: 14641

OLBA dergisi;
ARTS & HUMANITIES CITATION INDEX, EBSCO, PROQUEST
ve

TÜBİTAK-ULAKBİM Sosyal Bilimler Veri Tabanlarında taranmaktadır.

Alman Arkeoloji Enstitüsü'nün (DAI) Kısaltmalar Dizini'nde 'OLBA' şeklinde yer almaktadır.

OLBA dergisi hakemlidir ve Mayıs ayında olmak üzere, yılda bir kez basılmaktadır.
Published each year in May.

KAAM'ın izni olmadan OLBA'nın hiçbir bölümü kopya edilemez.

Alıntı yapılması durumunda dipnot ile referans gösterilmelidir.

It is not allowed to copy any section of OLBA without the permit of KAAM.

OLBA dergisinde makalesi yayımlanan her yazar, makalesinin baskı olarak ve elektronik ortamda yayımlanmasını kabul etmiş ve telif haklarını OLBA dergisine devretmiş sayılır.

Each author whose article is published in OLBA shall be considered to have accepted the article to be published in print version and electronically and thus have transferred the copyrights to the journal OLBA..

OLBA'ya gönderilen makaleler aşağıdaki web adresinde ve bu cildin giriş sayfalarında belirtilen formatlara uygun olduğu taktirde basılacaktır.

Articles should be written according the formats mentioned in the following web address.

Redaktion: Yrd. Doç. Dr. Deniz Kaplan

OLBA'nın yeni sayılarında yayımlanması istenen makaleler için yazışma adresi:
Correspondance addresses for sending articles to following volumes of OLBA:

Prof. Dr. Serra Durugönül
Mersin Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü
Çiftlikköy Kampüsü, 33342 Mersin - TURKEY

Diğer İletişim Adresleri
Other Correspondance Addresses

Tel: 00.90.324.361 00 01 (10 Lines) 4730 / 4734

Fax: 00.90.324.361 00 46

web mail: www.kaam.mersin.edu.tr

www.olba.mersin.edu.tr

e-mail: sdurugonul@gmail.com

kaam@mersin.edu.tr

Baskı / Printed

Matsis Matbaa Hizmetleri

Tevfikbey Mah. Dr. Ali Demir Cad. No: 51 Sefaköy / İstanbul

Tel: 00.90.212.624 21 11 www.matbaasistemleri.com

Sertifika No: 20706

Dağıtım / Distribution

Zero Prod. Ltd.

Tel: 00.90.212.244 75 21 Fax: 00.90.244 32 09

info@zerobooksonline.com www.zerobooksonline.com/eng

MERSİN ÜNİVERSİTESİ
KILIKIA ARKEOLOJİSİNİ ARAŞTIRMA MERKEZİ
(KAAM)
YAYINLARI-XXI

MERSIN UNIVERSITY
PUBLICATIONS OF THE RESEARCH CENTER OF
CILICIAN ARCHAEOLOGY
(KAAM)-XXI

Editör

Serra DURUGÖNÜL
Murat DURUKAN
Gunnar BRANDS

Bilim Kurulu

Prof. Dr. Serra DURUGÖNÜL
Prof. Dr. Haluk ABBASOĞLU
Prof. Dr. Tomris BAKIR
Prof. Dr. Sencer ŞAHİN
Prof. Dr. Erendiz ÖZBAYOĞLU
Prof. Dr. Susan ROTROFF
Prof. Dr. Marion MEYER

MERSİN
2013

İçindekiler/Contents

Asuman Çırak – Mustafa Tolga Çırak – Ahmet Cem Erkman <i>Kelenderis Halkının Diş ve Çene Paleopatolojileri</i> (<i>Paleopathological Analysis of Teeth and Jaws Obtained from Kelenderis Excavations</i>)	1
Okşan Başoğlu – Atakan Akçay – Pınar Gözlük Kırmızıoğlu Simge Gökkoyun – Tuğçe Şener <i>Diyarbakır/Aşağı Salat Höyüğü İskeletleri</i> (<i>The Skeletons of Diyarbakır/Aşağı Salat</i>)	27
Elif Koparal <i>Teos and Kyrbissos</i> (<i>Teos ve Kyrbissos</i>)	45
Ümit Aydınöğlu <i>Paslı: Dağlık Kilikia’da Bir Kırsal Yerleşimin Değişim Süreci</i> (<i>Paslı: The Process of Change of a Rural Settlement in Rough Cilicia</i>)	71
Emre Okan <i>Çeşme Müzesi’nde Bulunan Yayı Amphora Üzerine Düşünceler</i> (<i>Thoughts on the Churn Amphora Held in Çeşme Museum</i>)	101
Mehmet Tekocak – K. Levent Zoroğlu <i>Kelenderis’te Bulunan Bir Grup Roma Dönemi Ticari Amphorası ve Düşündürdükleri</i> (<i>A Group of Roman Transport Amphorae from Kelenderis and Some Thoughts on Them</i>)	109
Erkan Dündar <i>Roman Amphora Stamps from Patara</i> (<i>Patara’dan Roma Dönemi Amphora Mühürleri</i>)	141
Celal Şimşek – Bahadır Duman <i>Lycos Laodikeiası’ndan Bir Grup Yerel Üretim Kandil</i> (<i>A group of locally produced lamps from Laodikeia ad Lycum</i>)	151
Hatice Körsulu <i>Kappadokia Komanası Sigillataları</i> (<i>The Sigillata from Comana in Cappadocia</i>)	181

Julian Bennett	
<i>Agricultural Strategies and the Roman Military in Central Anatolia During the Early Imperial Period</i> (<i>Erken İmparatorluk Döneminde Orta Anadolu'da Tarımsal Stratejiler ve Roma Ordusu</i>)	315
Murat Durukan – Deniz Kaplan – Ercan Aşkın	
<i>Septimius Severus Döneminde Elaiussa Sebaste'nin Duraklaması, Korykos'un Yükselişi</i> (<i>Die Stagnation von Elaiussa Sebaste, der Aufstieg von Korykos zur Zeit des Septimius Severus</i>)	345
Dinçer Savaş Lenger	
<i>Salamis'e Atfedilen Makedon Krali Bronzlar Üzerine Bir Değerlendirme</i> (<i>An Evaluation of the Macedonian Royal Bronze Coins Which Have Been Attributed to Salamis</i>)	371
Ferit Baz – Selçuk Seçkin	
<i>Neue Grabinschriften aus Pylai in Bithynien</i> (<i>Bithynia'daki Pylai Kentinden Yeni Mezar Yazıtları</i>)	387
Elif Keser-Kayaalp	
<i>The Church of Virgin at Amida and the Martyrium at Constantia: Two Monumental Centralised Churches in Late Antique Northern Mesopotamia</i> (<i>Amida'daki Meryem Ana Kilisesi ve Constantia'daki Martyrium: Kuzey Mezopotamya'da Geç Antik Döneme Tarihlenen İki Anıtsal Mezar Kilise</i>)	405
Ayşe Aydın	
<i>Marmaris Müzesi'ndeki Ampullalar</i> (<i>The Ampullae at the Marmaris Museum</i>)	437
Hatice Özyurt-Özcan	
<i>Akyaka'daki Çatalçam Bazilikasına Ait Döşeme Mozaikleri</i> (<i>The Floor Mosaics of the Çatalçam Basilica in Akyaka</i>)	457
Corrigenda	489

MERSİN ÜNİVERSİTESİ
KILIKIA ARKEOLOJİSİNİ ARAŞTIRMA MERKEZİ
BİLİMSEL SÜRELİ YAYINI ‘OLBA’

Kapsam

Olba süreli yayını Mayıs ayında olmak üzere yılda bir kez basılır. Yayınlanması istenilen makalelerin en geç her yıl Kasım ayında gönderilmiş olması gerekmektedir.

1998 yılından bu yana basılan Olba; Küçükasya, Akdeniz bölgesi ve Orta-doğu’ya ilişkin orijinal sonuçlar içeren Antropoloji, Prehistorya, Protohistorya, Klasik Arkeoloji, Klasik Filoloji (ve Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri), Eskiçağ Tarihi, Nüvizmatik ve Erken Hıristiyanlık Arkeolojisi alanlarında yazılmış makaleleri kapsamaktadır.

Yayın İlkeleri

1. a. Makaleler, Word ortamında yazılmış olmalıdır.
 - b. Metin 10 punto; özet, dipnot, katalog ve bibliyografya 9 punto olmak üzere, Times New Roman (PC ve Macintosh) harf karakteri kullanılmalıdır.
 - c. Dipnotlar her sayfanın altına verilmeli ve makalenin başından sonuna kadar sayısal süreklilik izlemelidir.
 - d. Metin içinde bulunan ara başlıklarda, küçük harf kullanılmalı ve koyu (bold) yazılmalıdır. Bunun dışındaki seçenekler (tümünün büyük harf yazılması, alt çizgi ya da italik) kullanılmamalıdır.
2. Noktalama (tireler) işaretlerinde dikkat edilecek hususlar:
 - a. Metin içinde her cümlelin ortasındaki virgülden ve sonundaki noktadan sonra bir tab boşluk bırakılmalıdır.
 - b. Cümle içinde veya cümle sonunda yer alan dipnot numaralarının herbirisi noktalama (nokta veya virgül) işaretlerinden önce yer almalıdır.
 - c. Metin içinde yer alan “fig.” ibareleri, küçük harf ile ve parantez içinde verilmeli; fig. ibaresinin noktasından sonra bir tab boşluk bırakılmalı (fig. 3); ikiden fazla ardışık figür belirtiliyorsa iki rakam arasına boşluksuz kısa tire konulmalı (fig. 2-4). Ardışık değilse, sayılar arasına nokta ve bir tab boşluk bırakılmalıdır (fig. 2. 5).
 - d. Ayrıca bibliyografya ve kısaltmalar kısmında bir yazar, iki soyadı taşıyorsa soyadları arasında boşluk bırakmaksızın kısa tire kullanılmalıdır (Dentzer-

Feydy); bir makale birden fazla yazarlı ise her yazardan sonra bir boşluk, ardından uzun tire ve yine boşluktan sonra diğer yazarın soyadı gelmelidir (Hagel – Tomaschitz).

3. “Bibliyografya ve Kısaltmalar” bölümü makalenin sonunda yer almalı, dipnotlarda kullanılan kısaltmalar, burada açıklanmalıdır. Dipnotlarda kullanılan kaynaklar kısaltma olarak verilmeli, kısaltmalarda yazar soyadı, yayın tarihi, sayfa (ve varsa levha ya da resim) sıralamasına sadık kalınmalıdır. Sadece bir kez kullanılan yayınlar için bile aynı kurala uyulmalıdır.

Bibliyografya (kitaplar için):

Richter 1977 Richter, G., Greek Art, New York.

Bibliyografya (Makaleler için):

Corsten 1995 Corsten, Th., “Inschriften aus dem Museum von Denizli”, Ege Üniversitesi Arkeoloji Dergisi III, 215-224, lev. LIV-LVII.

Dipnot (kitaplar için)

Richter 1977, 162, res. 217.

Dipnot (Makaleler için)

Oppenheim 1973, 9, lev.1.

Diğer Kısaltmalar

age.	adı geçen eser
ay.	aynı yazar
vd.	ve devamı
yak.	yaklaşık
v.d.	ve diğerleri
y.dn.	yukarı dipnot
dn.	dipnot
a.dn.	aşağı dipnot
bk.	Bakınız

4. Tüm resim, çizim ve haritalar için sadece “fig.” kısaltması kullanılmalı ve figürlerin numaralandırılmasında süreklilik olmalıdır. (Levha, Resim, Çizim, Şekil, Harita ya da bir başka ifade veya kısaltma kesinlikle kullanılmamalıdır).
5. Word dökümanına gömülü olarak gönderilen figürler kullanılmamaktadır. Figürlerin mutlaka sayfada kullanılması gereken büyüklükte ve en az 300 pixel/inch çözünürlükte, photoshop tif veya jpeg formatında gönderilmesi

gerekmektedir. Adobe illustrator programında çalışılmış çizimler Adobe illustrator formatında da gönderilebilir. Farklı vektörel programlarda çalışılan çizimler photoshop formatına çevrilemiyorsa pdf olarak gönderilebilir. Bu formatların dışındaki formatlarda gönderilmiş figürler kabul edilmeyecektir.

6. Figürler CD'ye yüklenmelidir ve ayrıca figür düzenlemesi örneği (layout) PDF olarak yapılarak burada yer almalıdır.
7. Bir başka kaynaktan alıntı yapılan figürlerin sorumluluğu yazara aittir, bu sebeple kaynak belirtilmelidir.
8. Makale metninin sonunda figürler listesi yer almalıdır.
9. Metin yukarıda belirtilen formatlara uygun olmak kaydıyla 20 sayfayı geçmemelidir. Figürlerin toplamı 10 adet civarında olmalıdır.
10. Makaleler Türkçe, İngilizce veya Almanca yazılabilir. Türkçe yazılan makalelerde yaklaşık 500 kelimelik Türkçe ve İngilizce yada Almanca özet kesinlikle bulunmalıdır. İngilizce veya Almanca yazılan makalelerde ise en az 500 kelimelik Türkçe ve İngilizce veya Almanca özet bulunmalıdır. Makalenin her iki dilde de başlığı gönderilmelidir.
11. Özeti altında, Türkçe ve İngilizce veya Almanca olmak üzere altı anahtar kelime verilmelidir.
12. Metnin word ve pdf formatlarında kaydı ile figürlerin kopyalandığı iki adet CD (biri yedek) ile birlikte bir orijinal ve bir kopya olmak üzere metin ve figür çıktısı gönderilmelidir.
13. Makale içinde kullanılan özel fontlar da CD'ye yüklenerek yollanmalıdır.

MERSIN UNIVERSITY
‘RESEARCH CENTER OF CILICIAN ARCHAEOLOGY’
JOURNAL ‘OLBA’

Scope

Olba is printed once a year in May. Deadline for sending papers is November of each year.

The Journal ‘Olba’, being published since 1998 by the ‘Research Center of Cilician Archeology’ of the Mersin University (Turkey), includes original studies done on antropology, prehistory, protohistory, classical archaeology, classical philology (and ancient languages and cultures), ancient history, numismatics and early christian archeology of Asia Minor, the Mediterranean region and the Near East.

Publishing Principles

1. a. Articles should be written in Word programs.
b. The text should be written in 10 puntos; the abstract, footnotes, catalogue and bibliography in 9 puntos ‘Times New Roman’ (for PC and for Macintosh).
c. Footnotes should take place at the bottom of the page in continous numbering.
d. Titles within the article should be written in small letters and be marked as bold. Other choises (big letters, underline or italic) should not be used.
2. Punctuation (hyphen) Marks:
 - a. One space should be given after the comma in the sentence and after the dot at the end of the sentence.
 - b. The footnote numbering within the sentence in the text, should take place before the comma in the sentence or before the dot at the end of the sentence.
 - c. The indication fig.:
 - * It should be set in brackets and one space should be given after the dot (fig. 3);
 - * If many figures in sequence are to be indicated, a short hyphen without space between the beginning and last numbers should be placed (fig. 2-4); if these are not in sequence, a dot and space should be given between the numbers (fig. 2. 5).

d) In the bibliography and abbreviations, if the author has two family names, a short hyphen without leaving space should be used (Dentzer-Feydy); if the article is written by two or more authors, after each author a space, a long hyphen and again a space should be left before the family name of the next author (Hagel – Tomaschitz).

3. The ‘Bibliography’ and ‘Abbreviations’ should take part at the end of the article. The ‘Abbreviations’ used in the footnotes should be explained in the ‘Bibliography’ part. The bibliography used in the footnotes should take place as abbreviations and the following order within the abbreviations should be kept: Name of writer, year of publishment, page (and if used, number of the illustration). This rule should be applied even if a publishment is used only once.

Bibliography (for books):

Richter 1977 Richter, G., Greek Art, New York.

Bibliography (for articles):

Corsten 1995 Corsten, Th., “Inschriften aus dem Museum von Denizli”, Ege Üniversitesi Arkeoloji Dergisi III, 215-224, pl. LIV-LVII.

Footnotes (for books):

Richter 1977, 162, fig. 217.

Footnotes (for articles):

Oppenheim 1973, 9, pl.1.

Miscellaneous Abbreviations:

op. cit.	in the work already cited
idem	an author that has just been mentioned
ff	following pages
et al.	and others
n.	footnote
see	see
infra	see below
supra	see above

4. For all photographs, drawings and maps only the abbreviation ‘fig.’ should be used in continous numbering (remarks such as Plate, Picture, Drawing, Map or any other word or abbreviaton should not be used).

5. Figures, embedded in Word documents can not be used. Figures have to be in the length in which they will be used in the page, being at least 300 pixel/ inch, in photoshop tif or jpeg format. Drawings in adobe illustrator can be sent in this format. Drawings in other vectoral programs can be sent in pdf if they can't be converted to photoshop. Figures sent in other formats will not be accepted.
6. Figures should be loaded to a CD and a layout of them as PDF should also be undertaken.
7. Photographs, drawings or maps taken from other publications are in the responsibility of the writers; so the sources have to be mentioned.
8. A list of figures should take part at the end of the article.
9. The text should be within the remarked formats not more than 20 pages, the drawing and photographs 10 in number.
10. Papers may be written in Turkish, English or German. Papers written in Turkish must include an abstract of 500 words in Turkish and English or German. It will be appreciated if papers written in English or German would include a summary of 500 words in Turkish and in English or German. The title of the article should be sent in two languages.
11. Six keywords should be remarked, following the abstract in Turkish and English or German .
12. The text in word and pdf formats as well as the figures should be loaded in two different CD's; furthermore should be sent, twice the printed version of the text and figures.
13. Special fonts should be loaded to the CD.

KELENDERİS’TE BULUNAN BİR GRUP ROMA DÖNEMİ TİCARİ AMPHORASI VE DÜŞÜNDÜRDÜKLERİ

Mehmet TEKOKAK – K. Levent ZOROĞLU*

ABSTRACT

A Group of Roman Transport Amphorae from Kelenderis and Some Thoughts on Them

Kelenderis is one of the oldest settlements on the coast of Central Rough Cilicia, where various types of transport amphorae have been unearthed. Concerning its long history of commerce between the Eastern and Western Mediterranean World the aim of this paper is primarily to introduce and discuss a group of transport vases from the Roman Period. Five different types were recognized, found in various parts of the ancient settlement area, especially in the Lower City Trench, in the excavation of the Harbor Bath and in a tomb in the West Necropolis. The earliest example of these vases is a Rhodian Amphora of later Hellenistic and Early Roman type which may be dated roughly to the 1st century A.D. The rest of the transport vases are from the Middle and Later Roman Period. The so called “Pinched Handle” Amphora or Zemer 41 is a widespread container which may have been started to be produced in the second century A.D. and was in use up to the end of the fourth century A.D. A great amount of the forms found in Kelenderis is the type of LR 1 which is common in the Eastern Mediterranean between the 5th to the 7th century A.D. The third type is the ‘Carrot-shaped’ amphorae, which is believed to be a typical production of Sinope in the 6th and 7th centuries A.D. And lastly the type of the Key Type 52 which is the weakest group of transport amphorae found in Kelenderis till now. Related to these types mentioned, it may be proposed that commercial activities in Kelenderis started in the beginning of the Early Roman Imperial Period and went on increasingly up to the 7th century A.D. Kelenderis seems to be one of the important harbor towns in the Eastern Mediterranean. This situation may be also connected with the Romanization of the town, which was revealed by the *Bauprogramm* in the town, as the excavations in recent years have shown.

* Yrd. Doç. Dr. Mehmet Tekocak, Selçuk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Alaeddin Keykubad Yerleşkesi, 42075, Konya. E.posta: mtekocak@yahoo.com

Prof. Dr. Levent Zoroğlu, Selçuk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Alaeddin Keykubad Yerleşkesi, 42075, Konya. E.posta: lzoroglu@selcuk.edu.tr - lzoroglu@yahoo.com

Keywords: Kelenderis, Cilicia, Transport Amphorae, Late Roman I Amphorae, Sinopean ‘Carrot’ Amphorae, Zemer 41, Late Rhodian Amphorae, Keay Type 52, Sea Trade.

ÖZET

Bu çalışmanın amacı Batı ve Doğu Akdeniz Dünyası arasındaki ticaretin tarihi ile ilgili ticari amphoraların birçok çeşidinin gün yüzüne çıkarıldığı Orta Dağlık Kilikya kıyılarının en eski yerleşimlerinden Kelenderis’te yapılan kazılarda ortaya çıkarılan Roma Dönemi’ne ait materyalin bir grubunu oluşturan taşıma vazolarını tartışmaktır. Kelenderis Aşağı Şehir Sondajı, Liman Hamamı ve Batı Nekropolü’ndeki bir mezarda 5 farklı tipe ait ticari amphora tespit edilmiştir. Malzemenin büyük çoğunluğu Aşağı Şehir Sondajında ele geçmiştir. Bu vazoların en erken örneği kabaca M.S. 1. yüzyıla tarihlenen Geç Helenistik - Erken Roma tipindeki Rodos Amphorası’dır. Diğer ticari amphora örnekleri ise Orta ve Geç Roma Dönemi’ne aittir. “Pinched Handle” yada Zemer 41 adıyla bilinen amphoralar oldukça geniş bir bölgede kullanım görmüş olup M.S. 2. yy’da üretilmeye başlamış ve M.S. 4. yy’ın sonuna kadar kullanılmıştır. Bu tipi takiben, Kelenderis’te çok büyük miktarda M.S. 5. ve 7. yüzyıllar arasında Doğu Akdeniz’de yaygın olarak kullanım görmüş olan LR 1 tipine rastlanır. Üçüncü tip M.S. 6. ve 7. yüzyılda tipik Sinop üretimi olduğuna inanılan “Havuç Formlu” amphoralardır. Son tip olan Keay Tip 52 ise Kelenderis’te şimdiye kadar bulunan ticari amphoralar arasında en az örneğe sahip olan gruptur. Burada belirtilen tiplere bağlı olarak, Kelenderis’te ticari hareketlenmenin Erken Roma İmparatorluk Dönemi’nde başlayarak M.S. 7. yüzyıla kadar artarak devam etmiş ve böylelikle Kelenderis Doğu Akdeniz coğrafyasındaki en önemli liman kentlerinden birisi olmuştur. Bu durum, aynı zamanda, son yıllardaki kazıların gösterdiği gibi, kentin imarıyla (*Bauprogramm*) ilgili verilerle de ortaya konmuş olup Kelenderis’in Romalılaşma süreciyle de bağlantılıdır.

Anahtar Kelimeler: Kelenderis, Kilikia, Ticari Amphoralar, LR 1 Amphoraları, Sinop ‘Havuç Formlu’ Amphoraları, Zemer 41, Geç Rodos Amphoraları, Keay Type 52, Deniz Ticareti.

Giriş

Dağlık Kilikya (Kilikia Trakheia) Bölgesi’nin orta kesiminde bir liman kenti olan Kelenderis bu konumuyla, Doğu Akdeniz Ticari Amphora arkeolojisi bakımından çok önemli veriler sunan bir yerleşme olarak dikkati çeker¹ (fig. 1). Kentin bu özelliğini ortaya koyan en eski veriler Aşağı Şehir Sondajı’nın M.Ö. 7. ve Erken 6. yüzyıl tabakalarında ele geçen sepet

¹ Kelenderis antik kenti ile ilgili bilgiler için bk. Zoroğlu 1986, 455-465; Zoroğlu 1994a, passim; Zoroğlu 1994b, 437-448; Zoroğlu 1994c, 31-45; Zoroğlu 1999, 513-519; Zoroğlu 2000a, 115-133. Ayrıca bk. 1989-2011 yılları arasındaki Kazı Sonuçları Toplantıları

kulplu, dar ve düz dipli geniş karınlı taşıma ve depo vazoları oluşturur. Ardından, antik kentin nekropollerindeki mezarlara ölü armağanı olarak bırakılmış; özellikle M.Ö. 6. ve 5.yüzyıllarda yaygın olan ve literatürde torpido biçimli denilen taşıma vazoları yukarıda sözünü ettiğimiz sepet kulpluların değişik örnekleriyle birlikte karşımıza çıkarlar. Yine M.Ö. 5. ve 4. yüzyıllarda yine Doğu merkezlerinden geldiği anlaşılan tek kulplu torpido biçimli taşıma vazoları ile Geç 4. ve Erken 3. yüzyılda ilk örneklerini gördüğümüz Kıbrıs ve “Kuzey Ege Amphoraları” ile Helenistik Çağa girilir. Helenistik Çağda artık Doğu kökenli biçimleri olan taşıma vazolarının yerini tamamen Grek tipi olarak kabul edilen amphoralar alır ve bu tipin farklı coğrafyalarda üretilmiş değişik örnekleri Kelenderis'te özellikle yerleşim alanında yürütülen kazılarda yoğun olarak karşımıza çıkmaya başlar. Bu makalede Kelenderis'in Helenistik Çağ sonrasında yani Roma İmparatorluğuna geçiş ve İmparatorluk zamanında farklı kökenlere sahip ticari amphoraların farklı tipleri tanıtılarak, bu malzeme yardımıyla Kelenderis'in, -başta da belirttiğimiz- Doğu Akdeniz ticaretindeki rolü ve önemi hakkında değerlendirmelerde bulunacağız².

Buluntu Yerleri ve Tipler

Kelenderis'te 1987 yılından başlayarak Aşağı Şehir Sondajı, Liman Hamamı, Akropol gibi yerleşim alanı içindeki bölgeler dışında, özellikle kentin bu yerleşim alanını çevreleyen nekropollerdeki kazılarda Roma Çağı'na ait ticari amphoralar bulunmuştur. Aşağıda bunları kronolojik bir sıra içinde tanıtacağız.

Geç Rodos Amphorası (fig. 3, kat.no. 1)

Antik çağ Akdeniz coğrafyasının en büyük şarap üreticisi olan Rodos Adası, üretmiş olduğu bu şarapları yine kendi atölyelerinde yaptığı amphoralar ile neredeyse tüm dünyaya pazarlamıştır. M.Ö. 4. yüzyıldan itibaren amphora üretmeye başlayan Rodos Adası, bu üretim serüvenini M.S. 2. yüzyıla kadar devam ettirmiştir. Farklı isimlendirmelere³ sahip olan Geç Rodos Amphoraları da söz konusu yoğun üretimin bir devamı olmalıdır.

² Kelenderis'te ele geçen Roma Çağı öncesi taşıma ve depo vazoları için bk. Zoroğlu 1994a, 63, res. 77-80; Zoroğlu 1991, 303, 307, res. 4, 6, 13; Zoroğlu 1996, 269, res. 11; Zoroğlu – Arslan 1999, plan 2, res. 4.

³ Geç Rodos Amphorası ile ilgili diğer adlandırmalarla ilgili bk. Şenol 2003, 26.

Bu form tipi genel olarak M.Ö. 1 – M.S. 1. yüzyıllar arasına tarihlendirilmekle birlikte, son yıllardaki araştırmalar, aslında bu ticari amphoraların üretiminin M.Ö. 1. yüzyılın sonlarında başladığını ve M.S. 2. yüzyılın ortalarına kadar da devam ettiğini göstermiştir⁴. Ayrıca söz konusu araştırmalar sayesinde bu form tipinin yoğunlukla Rodos Adası ve Rodos Peraia'sında, bunun yanı sıra Rodos'un egemenliğindeki başka bölgelerde de üretildiğini ortaya konmuştur⁵. Genelde bu amphoralarda Rodos Adası'nın kendi ürettiği şarabın yanı sıra meyve ve reçinenin de taşındığı bildirilmektedir⁶.

Kelenderis'te bu forma ait bir örnek ele geçmiş olup o da Batı Nekropolü'nde 1989 yılında temizlenen bir mezarın, mezar odasında kontekst olarak bulunmuştur⁷. Ucu yuvarlatılarak dışa döndürülmüş kalın kenarlı, ince uzun silindirik boyunlu, ince ovoid gövdeli ve içi dolu kalın sivri kaidelidir. Ağız kenarının altından başlayan oval kesitli uzun kulplar, ağız kenarı hizasında mahmuz oluşturarak incelik sivrilmekte ve kavis yaparak omuza bağlanmaktadır. Devetüyü (10 YR 7/4) renkli kilde kum, siyah taşçık, kalker tanecikleri ve gümüş mika vardır. Hamurun yapısı ise gözenekli ve orta sıklıdır. İnce astar da hemen hemen kil rengi ile aynı olup devetüyü (10 YR 8/3) renklidir. Kil özellikleri başka yerlerde bulunan Rodos orijinli örneklerle aynı özelliktedir⁸.

Bizim örneğimizin Marmaris Müzesi'nde bulunan çok yakın benzeri M.Ö. 1 – M.S. 1. yüzyıllar arasına tarihlendirilen Geç Rodos Amphoraları'nın erken örneklerinden biri olarak gösterilir⁹. Bu tarihler bizim mezarımızın kontekstini oluşturan diğer buluntularla da oldukça örtüşmektedir. Konteksti oluşturan diğer mezar armağanları da M.Ö. Geç 1 – M.S. 1. yüzyılın ilk yarısına aittirler¹⁰. Tüm bu veriler ve formun özelliklerine dayanarak Kelenderis Geç Rodos Amphorası'nı M.S. 1. yüzyılın ilk yarısına, hatta erken 1. yüzyıla tarihlendirebiliriz.

⁴ Riley 1979, 122, 147. Bu yayındaki benzerleri Erken Roma Amphora 3 başlığı altında tanımlanan örnekler arasında yer almaktadır. Hisarönü kazılarına göre Geç Rodos Amphoraları'nın üretim tarihinin M.S. 2. yüzyılın ortalarına kadar devam ettiği belirtilmektedir. Şenol 1996, 166; Şenol 2003, 26-28.

⁵ Doğer – Şenol 1996, 60; Doğer v.d.1994, 185-193; Şenol 2003, 26-27.

⁶ Şenol 2003, 27.

⁷ Zoroğlu 1991, 306-307, resim 13. Bu mezar ve konteksti oluşturan buluntular aynı bir çalışmada ayrıntılı bir şekilde değerlendirilmiştir (bk. Tekocak 2012, 305-315).

⁸ Şenol 2003, 28, no. 4; Şenol 2009, 205, no. 29.

⁹ Şenol 2003, 28, no. 15.

¹⁰ Diğer buluntular için bk. Tekocak 2012, 308-310, res. 3-4.

Zemer 41 (Pinched Handle) Amphorası¹¹ (fig. 4-7, kat. no. 2-5)

Roma Dönemi'ne ait ticari amphora formları arasında en fazla kapasiteye, dolayısıyla da büyükçe bir boyuta sahip amphora formlarından biridir. Doğu Akdeniz'de öncelikle Kıbrıs'ta üretildiği tespit edilmiştir¹². Daha sonraki araştırmalar ise bu formun özellikle Kilikya Bölgesi'nde yoğun olarak üretildiğini ortaya koymuştur¹³. Bu yüzden de Kilikya Bölgesi amphora formlarından birisi olarak kabul edilmiştir. Bugüne kadar ele geçen örnekler bu formun M.S. 1. yüzyıldan 4. yüzyıla kadar üretilerek yoğunlukla Doğu Akdeniz olmakla birlikte, Batı Akdeniz dünyasına da ihraç edildiğini göstermektedir¹⁴.

Yukarıda belirtmiş olduğumuz tarihler arasında Kelenderis Aşağı Şehir Sondajı'nda bu forma ait 4 parça (fig. 4-7, kat.no. 2-5) ortaya çıkarılmıştır. Ağız kenarı, kulp ve dip kısımlarından oluşan bu parçalar muhtemelen ayrı amphoralara ait olmalıdırlar. Buna karşın söz konusu örnekler Kelenderis'te bulunan amphoraların tipolojisi hakkında bir fikir vermektedir. Dışa çekik ve ucu yuvarlaklaştırılmış ağız kenarlı, muhtemelen kısa ve silindirik boyunlu, boynun üst bölümünden başlayan üzeri sığ yivli oval kesitli, dönüş yaptığı yerde parmakla sıkıştırılmış (pinched) küçük kulplu, mantar formu sivri kaideye sahiptirler. Kulp üzerindeki yivler kulba ikiz form görünümü kazandırmıştır. Parçaların kil özelliklerine baktığımızda Kelenderis örneklerinin tek bir merkezden geldiğini söyleyebiliriz. Kilin fabriğinde kum, kırmızı ve siyah taşçık, kalker ve mika bulunmakta olup hakim olan kil rengi kırmızı (2.5 YR 5/8) dır. Hamurun yapısı ise

¹¹ Bu form tipi için son zamanlarda daha çok "Pinched Handle" tanımı kullanılmaktadır. "Zemer 41" için bk. Zemer 1977, 52 ; "Piched Handle" için bk. Rauh – Slane 2004, 328. Söz konusu iki adlandırmanın yanı sıra bu form için "Agora G199, L11, M239" (Robinson 1959, 43, 75, 106), "Benghazi MRA4" (Riley 1979, 186-187) ve "Anemurium Tip A" (Williams 1989, 91-93, no. 548-460) tanımlamaları da kullanılmıştır.

¹² Hayes 1977, 100.

¹³ Dağlık Kilikya Bölgesi'nde C. Williams'ın Anamur'da yaptığı kazılarda ve yakın geçmişte N.Rauh tarafından gerçekleştirilen yüzey araştırmalarında bu amphora formunun bu bölgede üretildiğine dair çok sayıda atölye tespit edilmiştir. Bk. Williams 1989, 94; Rauh 1999, 341; Rauh – Slane 2004, 328; Rauh 2004, 330-332.

¹⁴ Bu formun ele geçtiği merkezler (en yoğun görüldüğü yerler Suriye-Filistin, Kıbrıs ve Mısır sahillerindeki batıklar, Dağlık Kilikya Bölgesi, Kuzey Afrika'da Berenike ve İskenderiye, Batıda; Atina, Korinth, Ostia ve Pompei gibi) ve tarihlendirme ile ilgili geniş bilgi için bk. Robinson 1959, 43, 75, 106, pl. 8-G199, pl. 16-L11, pl. 28, M239; Zemer 1977, 52-53; Williams 1989, 91-93; Alpözen – Berkaya – Özdaş 1975, 75; Şenol 2000, 203-205 ; Şenol-Şenol 2003, 125, dn. 40; Şenol 2009, 141-142, dn. 487-490. Buluntu merkezlerini gösteren harita için bk. Şenol 2000, 204, harita 28.

gözeneksiz ve sıkıdır. Astar ise belli belirsizdir. Oldukça sulandırılmış olan astar çok ince uygulandığı için yalancı astar halini almıştır. Astar da bas-kın olan renk yine kırmızı (2.5 YR 5/6 – 10 R 5/6) dır.

Anamur'da bulunan örnekler M.S. 1 – 4. yüzyıl aralığına tarihlenen depozitlerde ele geçmiş olmakla birlikte çoğunluğunun M.S. 4. yüzyıla ait olabileceği önerilmektedir¹⁵. Anamur Müzesi'nde bulunan bu forma ait amphora M.S. 50-350 yılları arasına tarihlendirilmiştir¹⁶. Bizim örneklerimizin en yakın benzeri İskenderiye kazılarında bulunarak M.S. 4. yüzyılın sonlarına tarihlenen bir örnektir¹⁷. Bu verilerin yanı sıra örneklerimizin sondajın Geç Roma tabakasında, çoğunlukla M.S. Geç 4. yüzyıla ait sikkeler¹⁸ ve M.S. 4 - 5 yüzyıllara ait seramiklerle¹⁹ birlikte bulunmuş olmasını da göz önünde aldığımızda M.S. 4. yüzyılın son çeyreğinin bizim eserlerimiz için de uygun bir tarih olduğunu söyleyebiliriz.

Sinop 'Havuç Formlu' Amphoraları (fig. 8-10, kat.no. 6-8)

İlk zamanlar Zemer 40 amphorası olarak adlandırılmış olan bu tipe ilgili örneklerin Lübnan'da Tripolis yakınlarında ve Türkiye'de Tarsus'ta bulunduğu belirtilmiş, Lübnan'da bulunan iki örneğinde muhtemelen Suriye kökenli olabileceği ileri sürülmüştür²⁰. Ancak daha sonraki yıllarda yapılan araştırmalarda bu tipin Kilikya²¹ ve Karadeniz Bölgesi'nde²² üretilmiş oldukları ortaya konmuştur.

Helenistik ve Roma dönemlerinde, Karadeniz Bölgesi'ndeki en önemli amphora üretim merkezlerinden birisi olan Sinop, başta Karadeniz kıyılarındaki pazarlar olmak üzere pek çok bölge için şarap ve zeytinyağı imal eden önemli bir merkez olarak dikkat çekmektedir. Sinop'ta yapılan kara

¹⁵ Williams 1989, 92, no. 548-560.

¹⁶ Zoroğlu v.d. 2009, 39, resim 7, no. 40.

¹⁷ Şenol 2000, 447, kat.no. 313.

¹⁸ Aşağı Şehir Sondajı'ndan bulunan sikkelerin katalogları Sayın Doç. Dr. Ahmet Tolga TEK tarafından yapılmış olup henüz yayınlanmamıştır. Buna rağmen ilk sonuçları bizlerle paylaşarak, çalışmalarımıza sağlamış olduğu bu değerli katkılarından dolayı kendisine çok teşekkür ederiz. Burada ele geçen sikkelerden; K.92 AG 1,2 ve 3 envanter nolu sikkeler M.S. 378-383 yıllarına, K.92 AG 4 ve 5 envanter nolu sikkeler M.S. 395-401 yıllarına, K.92 AG 11 envanter nolu sikkeler ise M.S. 393-395 yıllarına tarihlendirilmiştirlerdir.

¹⁹ Bu tabakada ele geçen seramikler, özellikle de Kırmızı Astarlı gruplar M.S. geç 4 – 5. yüzyıllara ait örneklerden oluşmaktadır (Tekocak 2007, 18, Kat.no: 1-4).

²⁰ Zemer 1977, 49, plate 14, no. 40.

²¹ Empereur – Picon 1989, 232-233, fig. 9-10.

²² Kassab Tezgör 1996a, 279, 281, res. 13.

ve sualtı araştırmalarında rastlanan amphora örnekleri ile seramik fırınları, burada M.Ö. 4. yüzyılda başlayan ve M.S. 7. yüzyıla kadar devam eden bir amphora üretiminin olduğunu göstermiştir²³. Sinop'ta Roma Dönemi'ne ait amphora üretim merkezlerinden birisi olan Demirci'deki atölyelerde²⁴ üretildikleri kesinleşen ve “Sinopean ‘Carrot’ Amphoraları” olarak bilinen bu tip, ilk önce “Variant C Snp III” grubu olarak adlandırılmış, daha sonra da “Variant C Snp III-1” ve “Variant C Snp III-2” adlarıyla iki alt tipe ayrılmıştır²⁵. M.S. 4 – 6. yüzyıl aralığı da bu formun üretim tarihleri olarak ileri sürülmüştür.

Kelenderis'te bu amphora formuna ait üç örnek ele geçmiştir. Bunlardan ilki (fig. 8, kat.no. 6) 1992 yılında Aşağı Şehir Sondajı'nda ortaya çıkarılmıştır. Diğer ikisi (fig. 9-10, kat.no. 7-8) ise 1996 yılında Aydıncık Orman İşletme Şefliği'nin bulunduğu alanda yapılan sondaj kazılarında kırık parçalar halinde bulunmuş ve 1998 yılında da restorasyonları yapılmıştır²⁶. Amphoralar; dışta yuvarlatılmış ve çift kademeli ağız kenarlı, şişkin silindirik boyunlu, ovoidal gövdeli, belirgin omuzlu ve topaç biçimli sivri dipli, boyun alt bölümünden başlayan oval kesitli kulp fazla bir aç yapımaksızın omuza bağlanır. Açık kırmızı renkli hamurda yoğun kum ve siyah taşçıklar, kalker taneciği ile gümüş mika vardır. Hamurun yapısı orta sert, iyi pişmiş ve az gözeneklidir. Ne yazık ki astar izine rastlanmamıştır. Üç örneğimiz de Kassab Tezgör'ün “Variant C Snp III-1 ve III-2” formlarına ait örneklerle yakın benzerlik göstermektedir²⁷. Sinop'ta özel bir koleksiyonda bulunan benzeri M.S. 4. – 5. yüzyıla tarihlendirilirken²⁸, Beyrut'ta ele geçen benzeri için ise M.S. 410(+) yılı önerilmektedir²⁹. Tarsus'taki benzer örnekler Orta İmparatorluk dönemi buluntuları olarak gösterilmiştir³⁰. Alanya Müzesi'ndeki benzerleri M.S. 3. – 4. yüzyıllara

²³ Doğer 1991, 115-116; Garlan - Kassab Tezgör 1996, 325-334; Kassab Tezgör 1996b, 335-354; Tatlıcan – Kassab Tezgör – Özdaş 1999, 335-342. Roma dönemindeki Sinop Amphoraları ile ilgili genel bilgi için bk. Vnukov 2010, 361-370. Ayrıca bu formun M.S. 3. yüzyılın sonu – M.S. erken 7. yüzyıl arasında Doğu Akdeniz kıyılarında görüldüğü belirtilmektedir (Sibella 2002, 14).

²⁴ Demirci'deki seramik atölyeleri ile ilgili bk. Kassab Tezgör 1996a, 277-291; Kassab Tezgör 1996b, 335-354; Kassab Tezgör – Tatlıcan 1997, 353-365.

²⁵ Kassab Tezgör 2010, 169-170, pl. 3, no. 5, pl. 99, no. 1-2.

²⁶ Zoroğlu 1998, 488, plan 4; Zoroğlu 2000b, 325, res. 4.

²⁷ Kassab Tezgör 2010, 169, pl. 3, no. 5, pl. 99, no. 1-2.

²⁸ Sinop'ta İsmail Karakan Koleksiyonun'da bulunan benzerleri için bk. Kassab Tezgör – Lemaitre – Pieri 2003, 177, pl. 4, no. 17. Ayrıca benzer örnek için bk. Vnukov 2012, 368, fig. 2. 14-15.

²⁹ Reynolds 2010, 94, fig. 5a

³⁰ Goldman 1950, fig. 166, no. 831.

tarihlendirilmişlerdir³¹. Anamur Müzesi'ndeki benzerleri ise Ortadoğu'dan "LR 7 / Havuç Formlu Amphoralar" olarak adlandırılmış olup tarih olarak da M.S. 3 – 5. yüzyıllar arası önerilmiştir³². Eserlerimizin sahip olduğu form özellikleri, kat.no 6'daki eserimizin ele geçtiği tabakadaki diğer buluntular ve de başka merkezlerdeki benzer örnekler, Kelenderis'teki Sinop Amphoraları'nın M.S. 5. yüzyıla ait olduğunu göstermektedir.

Keay Tip 52 Amphorası (fig. 11, kat.no. 9)

Geç Rodos Ticari Amphorasında olduğu gibi, farklı adlar verilmiş olsa da literatürde daha çok Keay'in vermiş olduğu bu isimle bilinmektedir³³. Keay, ayrıca, bu formun üretim yeri olarak Doğu Akdeniz'i işaret eder. Buna karşın herhangi bir merkez önermez³⁴. Ancak daha sonra yapılan araştırmalar, birisi Tunus diğeri de Güney İtalya olmak üzere iki farklı bölgede üretildiklerini, buradan da oldukça geniş bir coğrafyaya, özellikle de Doğu Akdeniz'e yoğun bir şekilde ihraç edildiklerini ortaya koymuştur³⁵. M.S. 4. yüzyılda üretilmeye başladığı ileri sürülen bu amphora formu, ele geçen örneklerin büyük çoğunluğu M.S. 5 - 6. yüzyıl aralığına tarihlendirilmiş olmakla birlikte, kuvvetle muhtemel M.S. 7. yüzyıla kadar kullanılmış olmalıdır³⁶.

Kelenderis'te bu tipe ait söz konusu tarihler arasında yalnızca bir örnek ele geçmiştir. Aşağı Şehir Sondaj kazılarında bulunan bu örnek; ucu yuvarlatılmış dışa çekik kademeli ağız kenarına, dar silindirik bir boyuna ve boynun üst bölümünden başlayan oval kesitli kulplara sahiptir. Açık sarı / krem beyaz (5 Y 8/2) renkli hamurda yoğun miktarda siyah taşçık ve gümüş mika ile az miktarda kalker tanecığı bulunmaktadır. Hamurun yapısı orta sert, iyi pişmiş, az gözeneklidir. Açık sarı / krem beyaz (5 Y 7/4) rengindeki astar oldukça ince. Daha önce de belirtildiği üzere ele geçen amphoraların büyük çoğunluğu M.S. 5 – 6. yüzyıla ait örneklerden oluşmaktadır. Ancak Kelenderis örneğinin en yakın benzerine İspanya'da ele

³¹ Sibella 2002, 14, fig. 19a-c.

³² Zoroğlu v.d. 2009, 35, 40-41, res. 7, no. 55-59.

³³ Keay 1984, 267-268; Diğer adlandırmalar için bk. Şenol 2000, 135.

³⁴ Keay 1984, 267-268.

³⁵ Keay 1984, 267-268 ; Şenol 2000, 134-135, harita 8, dn. 374-375 ; Şenol 2009, 165-167.

³⁶ Robinson 1959, 106, 112, 114, pl. 28-M234, pl. 31-M302, pl. 32-M323 ; Keay 1984, 267-268 ; Şenol 2000, 134-136 ; Şenol 2009, 165-167, dn. 597. Anamur'da LR 1B grubuna ait ele geçen örnekler ise "Anemurium Tip B" olarak adlandırılmıştır (Williams 1989, 95, fig. 56, no. 561-562).

geçen eserler arasında rastladık. Bunlar için önerilen tarih ise M.S. 4 – 5. yüzyıl aralığıdır³⁷. Söz konusu benzerlik ve de eserin ele geçtiği tabaka³⁸ Kelenderis Keay 52 amphorasının olasılıkla M.S. 5. yüzyıla ait bir eser olduğuna işaret etmektedir.

Late Roman 1 (LR 1) Amphoraları (fig. 12-34, kat.no. 10-32)

Akdeniz coğrafyasında zeytinyağı ve şarap ticaretinde kullanılmak üzere oldukça yaygın olarak üretilen ve de buna bağlı olarak kullanılan Geç Roma ticari amphora formlarından birisidir. Çok değişik isimlerle³⁹ de tanınan LR 1 amphoraları tipolojik olarak ilk önce LR 1A ve LR 1B olmak üzere iki guruba ayrılmıştır⁴⁰. Daha sonra buna LR 1C gurubu eklenmiş⁴¹, böylece alt grup sayısı üçe çıkmıştır. Keay ise Keay LIII olarak adlandırdığı bu formu Catalan örneklerine dayanarak kendi içerisinde dört alt gruba ayırmıştır⁴². Keay, bu amphoralar için kesin bir üretim merkezi önermemekle birlikte bunların birden fazla alanda üretilmiş olabileceğini belirtmekle yetinir⁴³. Ancak daha sonraki yıllarda yapılan araştırmalar sonucunda üretim merkezleri Kıbrıs, Kuzey Suriye, Rodos ve Kilikya Bölgesi olarak belirlenmiş olan amphoraların yoğun olarak Kilikya Bölgesi'nin kıyı şeridinde üretildikleri kesinleşmiş, bu yüzden de Kilikya Bölgesi Amphora formlarından biri olarak kabul edilmiştir⁴⁴. Bu merkez- lere yakın tarihte Batı Anadolu'daki İçmeler de eklenmiştir⁴⁵.

Kilikya Bölgesi'ndeki yoğunluğun en önemli sebebi, Plinius'un da bildirmiş olduğu gibi, Roma Dönemi'nde Dağlık Kilikya'da başlayan

³⁷ Keay 1984, 395, fig. 114,4 (E/B/C.13).

³⁸ Bu tabakada ele geçen sikkelerin büyük çoğunluğu M.S. 5. yüzyıla, Kıbrıs Kırmızı Astarlı örnek- ler de M.S. 5. yüzyılın ikinci yarısına ait örneklerden oluşmaktadır (Tekocak 2007, 18, Kat.no. 5-7).

³⁹ Diğer isimlendirmeler için bk. Şenol 2003, 82. Anamur'da LR 1B grubuna ait ele geçen örnekler ise "Anemurium Tip B" olarak adlandırılmıştır (Williams 1989, fig. 56, no. 561-562).

⁴⁰ Bonifay – Pieri 1995, 108-109.

⁴¹ Pieri 1998, 99; Şenol 2003, 83.

⁴² Keay 1984, 268-270.

⁴³ Keay 1984, 271.

⁴⁴ Peacock – Williams 1986, 186 ; Ballet – Picon 1987, 24 ; Empereur – Picon 1989, 239 ; Lund 1993, 130 ; Şenol 2000, 196-202 ; Şenol 2003, 83 ; Şenol 2004, 12-13. Üretim merkezlerini gösteren harita için bk. Şenol 2000, 198, harita 26. Kıbrıs'taki üretim merkezleri ile ilgili daha geniş bilgi için bk. Lang 1976, 81 ; Jacobsen 2004, 145, Şenol 2009, 145-146 ; Demestica 2003, 471-472. Rodos adası için ise ayrıca bk. Empereur – Picon 1989, 242.

⁴⁵ Pieri 2005, 80.

ve M.S. 4 – 5. yüzyıllarda artan şarap üretimi olmalıdır⁴⁶. Böylece hatırı sayılır oranda üretilen bölge şarabı, yine bölgenin kıyı yerleşmelerinde bulunan atölyelerde üretilen LR 1 amphoralarıyla taşınmış olmalıdır. Dağlık Kilikya kentlerinden Elaiussa Sebaste’de son yıllarda gerçekleştirilen kazılarda çok sayıda LR1 amphorasının ele geçmiş olması⁴⁷ hem bu kentin bir üretim merkezi olduğunu hem de yukarıdaki görüşleri, şüpheye yer bırakmayacak şekilde kanıtlamış oldu.

Bugüne kadar hem kara hem de sualtında yapılan kazı ve araştırmalar, LR 1 Amphoraları’nın başta Doğu Akdeniz olmak üzere Batı Akdeniz, Karadeniz, Avrupa ve Kuzey Ege’de olmak üzere oldukça geniş bir coğrafyaya yayıldığını ortaya koymuştur⁴⁸. Doğu Akdeniz coğrafyası bu formun en yoğun ele geçtiği bölgedir⁴⁹. Bu çalışmalardan elde edilen bir diğer önemli sonuç ta LR 1 Amphoraları’nın M.S. 4. yüzyılın ikinci yarısında başlayan üretim serüveninin M.S. 7. yüzyılın ortalarına kadar devam etmesidir⁵⁰. Buna karşın ele geçen örnekleri istatistiksel açıdan değerlendirdiğimizde LR1 Amphoraları’nın en popüler olduğu dönemin M.S. 5. ve 6. yüzyıllar olduğunu görürüz.

LR 1 Amphoraları, Kelenderis Aşağı Şehir ve Liman Hamamı kazılarında ortaya çıkarılan ticari amphoralar arasında en fazla örneğe sahip olan formdur⁵¹. En yoğun ele geçtiği yer ise Aşağı Şehir Sondajı’dır. Kelenderis

⁴⁶ Plinius, N.H. XIV, 81. Kilikya Bölgesi sadece Roma döneminde değil aynı zamanda Helenistik dönemde de Doğu Akdeniz’de ticari amphora üreten önemli merkezlerden biri olmuştur. Ayrıca her iki dönem de yoğun zeytinyağı ve şarap üretimi bölgenin ekonomisinde oldukça önemli bir yere sahip olmuştur. Şenol 2003, 119.

⁴⁷ Ferrazzoli 2003, 682-687; Ricci 2007, 170; Ferrazzoli – Ricci 2007, 171; Burragato v.d. 2007, 690-691; Equini Schneider 2008, 301, fig. 9; Equini Schneider 2009, 179-180, fig. 10; Ferrazzoli – Ricci 2009, 37, fig. 6; Equini Schneider – Borgia 2011, 314, 319-320, fig. 4, 12. Elaiussa Sebaste’nin dışında, Tarsus, Soloi, Syedra ve Antiocheia çevresi Kilikya Bölgesi’ndeki üretim merkezleri arasında gösterilmektedir (Empereur – Picon 1989, 239; Şenol 2000, 198, harita 26). Ovalık Kilikya’da ise Karataş ve Aigiai üretim merkezleri olarak gösterilmektedir (Şenol 2009, 145). Çok yakın bir zamanda bu üretim merkezlerine, henüz kesin olmamakla birlikte, Korykos’un da eklenebileceği belirtilmiştir (Alkaç 2012, 331). Bu formun üretim merkezlerinden birisi olarak kabul edilen Soli/Pompeïopolis’te yakın zaman önce büyük bir fırın alanına rastlanmıştır. Bununla ilgili bk. Autret v.d. 2010, 203-207.

⁴⁸ Şenol 2003, 84. Karadeniz için bk. Pacetti 1995, 278-279.

⁴⁹ Mısır ve Kartaca gibi merkezlerde LR1 amphoralarına ait çok sayıda örnek ele geçmiştir (Newett – Jackson 2007, 402).

⁵⁰ Riley 1980, 116; Şenol 2003, 83.

⁵¹ Son yıllarda yürütülen kara kazıları ve sualtı araştırmalarında da benzer durumla karşılaşmıştır. Kentin yaklaşık 7 mil açığındaki Yılanlı Ada’nın yakınında keşfedilen Geç Roma Batığının

için bu sonuç hiç de şaşırtıcı değildir. Çünkü kentin bir yandan Doğu Akdeniz deniz ticareti güzergahında yer alan bir liman şehri olması, diğer yandan da içerisinde bulunduğu bölgede yer alan üretim merkezlerine yakın konumda olması, bu sonucun bir tesadüf olmadığını açıkça ortaya koymaktadır.

Kelenderis'te ele geçen LR 1 Amphoraları; LR 1A ve LR 1B alt gruplarına ait örneklerden oluşmaktadır. Bu formlar içerisinde en yoğun olan tip ise LR 1A grubudur. Her iki gurubun kil özellikleri arasında çok büyük bir farklılık olmamakla birlikte, aşağıda formların tanıtımı sırasında verilen bilgilerden anlaşılacağı üzere, bazı ayrımların olduğu gözlenmiştir. Genel hatlarıyla ele alacak olursak Kelenderis LR 1 Amphoralarında kırmızı, açık kırmızı, kırmızimsı sarı, açık ve koyu devetüyü hamur renginin açık sarı / krem beyaz ve sarımsı kırmızı renklerine göre daha yoğun olduğunu görürüz. Kilin fabriğinde bol kum, siyah ve kırmızı taşçıklar, kalker ve gümüş mika bulunmakta olup hamurun yapısı genelde gözenekli, orta gözenekli, sıkı ve iyi fırınlanmıştır. Astarsız örneklerin yanı sıra kırmızimsı sarı, devetüyü, açık sarı / krem beyaz renkli yalancı astar olarak adlandırılan türde oldukça ince astara sahip örnekler de bulunmaktadır.

LR 1A Amphoraları (fig. 12-27, kat.no. 10-25)

Kelenderis'te en fazla örneğe sahip olan LR 1 grubuna ait amphora formudur. İncelediğimiz örneklerin büyük çoğunluğu Aşağı Şehir Sondaj kazılarındaki Geç Roma tabakasında bulunmuştur. Geri kalan az sayıdaki örnek ise Liman Hamamı'nda ele geçmiştir.

LR 1A Amphoralarına ait en erken örnekler Kourion'da ele geçmiştir⁵². Bu form grubunu oluşturan amphoralar; genelde ucu yuvarlatılmış dışa çökük kenarlı, genelde içi yivli silindirik bir boyuna, boynun ortasından başlayarak geniş bir açıyla omuza dikey bağlanan üzeri yivli oval kesitli kulp-lara sahiptirler⁵³. Ağız çapları 4,0 ile 8,0 cm. arasında değişen ölçülerdedir. Ağız çapı daha dar (4,0 – 5,5 cm. civarında) olanlar bu tipin en erken örnekleri kabul edilmekte olup bunların kulpları üzerindeki yivler de tek derin yiv şeklinde yapılmıştır. Hem zeytinyağı hem de şarap ticaretinde

kargosunda çok sayıda LR 1 amphorasının olduğu tespit edilmiş, bugüne kadar bunlardan sadece iki tanesi sağlam halde gün yüzüne çıkarılmıştır (Evrin v.d. 2004, 162, fot. 3-4).

⁵² Buradaki örnekler M.S. 365 yılındaki depremin izlerini taşıyan kalıntıların arasında ele geçmiştir (Riley 1980, 116).

⁵³ Şenol 2003, 82.

kullanıldıkları bilinen LR 1 amphoralarından, LR 1A grubuna ait örneklerin daha dar bir ağza sahip olmalarından dolayı, çoğunlukla şarap taşımacılığında kullanılmış oldukları yönünde bir fikir ileri sürülmüştür⁵⁴.

Yukarıda bahsetmiş olduğumuz alanlarda ortaya çıkarılan örneklerimizin tamamı ağız kenarı, boyun ve kulp kısımlarına ait parçalardan oluşmaktadır. Form olarak ise ucu yuvarlatılmış dışa çekik kenarlı, silindirik dar veya omuza doğru genişleyen dar konik boyunlu, boynun ortasından başlayarak geniş bir açıyla omuza bağlanan üzeri yivli oval kesitli kupludurlar. En dar ağız çapı ölçüsü 4,5 cm, geniş olanı ise 8,0 cm. olmakla birlikte yoğunluk 5,0 – 5,5 cm.dir. Buna göre LR 1A'lar için söylenen genel ağız çapı ölçüleri ile Kelenderis örnekleri neredeyse birebir örtüşmektedir. Ağız çapı dar olan parçalardan bazılarının kulpları (kat.no 11, 25) üzerindeki yivin tek derin kanal şeklinde yapıldığını görüyoruz. Biraz evvel de bahsettiğimiz üzere bunlar büyük bir olasılıkla şarap ticaretinde kullanılan bu formun M.S. Geç 4. – Erken 5. yüzyıla tarihlendirebileceğimiz erken örnekler olmalıdırlar. İçerisinde bol kum, kırmızı ve siyah renkte taşçık, kalker ve gümüş mika bulunan hamurun yapısı gözenekli, orta gözenekli ve sıkıdır. Ayrıca da iyi fırınlanmıştır. Söz konusu bu katkı maddelerinin oranında bir bütünlüğün olduğunu söyleyemeyiz. Bazı örnekleri çok bazı örneklerde bu oran daha az tutulmuştur. En çok görülen kil rengi kırmızı (2,5 YR 5/6), kırmızımsı sarı (2.5 YR 6/6, 5 YR 6/6-7/6-7/8, 7.5 YR 6/6 ve devetüyü (10 YR 7/4) renkleridir. Görülen diğer kil renkleri ise açık sarı/krem beyaz (2.5 Y 8/3-8/2, 5 Y 8/2) ve açık kırmızı (2.5 YR 6/6) dır. Burada açık sarı/krem beyaz kile sahip örneklerin diğerlerinden çok net bir şekilde ayrıldığını görürüz. Aynı durum bunların astar rengi için de geçerlidir. Bu şekildeki fabrik ile kil ve astar rengi daha çok Kıbrıs'ta üretilen seramiklere özgüdür⁵⁵. Dolayısı ile bu örnekler büyük bir olasılıkla orijinal Kıbrıs üretim olup oradan Kelenderis'e ithal edilmiş olmalıdır.

⁵⁴ Şenol 2000, 200.

⁵⁵ Kıbrıs'ta yürütülen kazılarda ortaya çıkarılarak müzelerde sergilenen farklı dönemlere ait seramikler ile Kelenderis kazılarında daha erken dönemlere ait olan ve genellikle Kıbrıs üretimi olarak kabul edilen sepet kulplu taşıma vazolarının kil ve astar renklerinin bu örneklerle benzerlik gösterdiğini rahatlıkla söyleyebiliriz. Ayrıca Paphos'ta kazılara katılmış olan Caroline Autret bu yaz kazımızı ziyaret etmiş ve bu malzeme üzerinde karşılıklı görüşme fırsatımız olmuştur. Kendisi bu fabrik ve renk özelliklerine sahip örneklerin Paphos'ta da bulunduğunu ve bunların Paphos üretimi olduğunu söylemiştir. Ayrıca bu amphora formunun Kıbrıs'ta farklı merkezlerde üretilmiş oldukları da zaten ispatlanmış olup konuyla ilgili birçok yayın bulunmaktadır. Buna karşın Kilikya ve Kıbrıs LR 1 Amphoraları'nın hamurları ile ilgili bir görüş birliğinin olmadığı yönünde görüşler de vardır (bk. Şenol 2008, 115). Ancak yukarıda sıralamış olduğumuz verilere dayanarak örneklerimizin Kıbrıs'tan gelmiş olabileceği ihtimalini göz ardı etmek istemiyoruz.

Zaten Kelenderis'in Kıbrıs'la her dönem de yakın bir komşuluk ilişkisi içerisinde olması bu sonucu çok olağan kılmaktadır. Özellikle de bu dönemde Doğu Akdeniz'de oldukça popüler olan Kıbrıs Kırmızı Astarlı Seramikleri'nin yoğun bir şekilde Kelenderis'te de ele geçmiş olması bu olasılığı da daha da güçlendirmektedir. Amphoraların yüzeyinde ise yalancı astar olarak da adlandırabileceğimiz şekilde oldukça ince uygulanmış astar da en sık karşılaşılan renk ise kırmızımsı sarı (5 YR 7/6) ve devetüyü (10 YR 7/4-8/3-8/4) rengidir. Kıbrıs ithali olanlar ise kille aynı renkte, yani açık sarı/krem beyaz (2,5 Y 8/3-8/4) dır.

Kelenderis LR 1A Amphoraları'nı, sahip oldukları form özelliklerine, ele geçtikleri tabakalarda bulunan diğer kontekst buluntulara ve farklı merkezlerde bulunan benzerlerine⁵⁶ bakarak, en erken örneklerini M.S. 4. yüzyıl sonu – 5. yüzyıl başına, geç örneklerini ise M.S. 6. yüzyıla tarihlendirebiliriz.

LR 1B Amphoraları (fig. 28-34, kat.no. 26-32)

Kelenderis'te LR 1A'lardan sonra en fazla ele geçen amphora tipidir. Kelenderis'te bu formun en yoğun ele geçtiği alan yine Aşağı Şehir Sondajı'dır⁵⁷.

LR 1A amphoralarına göre daha geç bir tarihte başlanan bu formun üretimi M.S. 7. yüzyılın sonuna kadar devam etmiştir. Bugüne kadar farklı bölgelerde yürütülen kazı ve araştırmalarda tespit edilen örneklerin büyük çoğunluğu M.S. 6 – 7. yüzyıllara tarihlendirilmişlerdir. Her ne kadar bu formun M.S. 6. yüzyıldan önceye ait olamayacağı söylenmiş olsa da Kartaca'da bu forma ait örneklerin M.S. 425 yıllarına ait bir dolguda buldukları belirtilerek bu formun en erken örnekleri olarak gösterilmektedir⁵⁸. LR 1B formunu diğerlerinden ayıran özellikler; boyunda, kulpların boyunla birleştiği yerde fark edilecek derecede bir çıkıntının bulunması, ağız çapının daha geniş olması ve silindirik boyunun daha da kalınlaşmasıdır. Genelde 10,0 – 12,0 cm. arasında değişen

⁵⁶ İskenderiye'de bulunan LR 1A amphoraları, dar ağızlı ve kulp üzerinde derin ve dar bir yiv bulunan erken örneklerdir (Şenol 2000, 369-370, kat.no. 180, 182). Taşucu Arslan Eyce Amphora Müzesi'ndekiler M.S. 5. ve 6. yüzyıllara tarihlendiriler (Şenol 2009, 228-229, no. 52-54). Soli/Pompeiopolis'teki benzeri için önerilen tarih ise M.S. 5. yüzyıldır (Autret v.d. 2010, 204, res. 6).

⁵⁷ Kentte sonraki yıllarda sürdürülen kara ve sualtı kazı/araştırmalarda bu forma ait örnekler çıkmaya devam etmiştir. Özellikle de Yılanlı Ada'daki batıkta sağlam örnekler bulunmakta olup bunlardan iki tanesi sualtında çıkarılmıştır (Evrin v.d. 2004, 161, fot. 3-4).

⁵⁸ Şenol 2003, 83 ; Riley 1980, 16.

ölçülerde geniş ağız çapına sahip olan bu tipin daha çok zeytinyağı taşımacılığında kullanıldığı yönünde bir algı yaratmıştır⁵⁹.

Kelenderis'te Aşağı Şehir Sondajı ve Liman Hamamı'nda ele geçen LR 1B grubuna ait ele geçen örnekler arasında sağlam bir örneğe rastlanılmadı. Kelenderis LR 1B Amphoraları'nda iki farklı ağız profili görülür. Birincisi ucu sivriltilerek dışa doğru çekilmiş olanlar (fig. 31-32, kat.no. 29-30) İkincisi ise ucu yuvarlatılarak dışa çekilen ve dışta kalınlaştırılan profilli (fig. 28-30, 33-34, kat.no. 26-28, 31-32) olunduru. Kalın silindirik boynun üst bölümünden başlayan yivli veya yivsiz oval kesitli kulplar LR 1A'lara göre daha dik bir açıyla omuza bağlanırlar. Ağız kenarının hemen altında, kulpların boyuna bağlandığı bölümde gözle görülür bir çıkıntı oluşturulmuştur. Kelenderis örneklerinin ağız çapları 7,4 cm ile 11,2 cm. arasında değişmektedir. Sadece iki örnek (fig. 30-31, kat.no. 28-29) LR 1B amphoraları için önerilen genel ağız çapı ortalamasına uyarken, diğer örneklerimizin daha küçük ağız çapına sahip olduklarını görürüz. Sıkı ve gözenekli olan kilin fabriğinin LR 1A amphoraları ile benzer yapıya sahip olduğunu söyleyebiliriz. Tek fark bu gruptaki katkı maddelerinin oranının biraz daha az olması, buna bağlı olarak ta daha rafine bir özellik arz etmesidir. Kil rengi olarak en sık görülen renk devetüyü renginin tonları (7.5 YR 4/4-5/6-6/4, 10 YR 6/4) ile kırmızı renginin (2,5 YR 5/6 – 5 YR 6/6 – 10 R 6/4) tonlarıdır. Astar ise LR 1A'larda olduğu gibi yalancı astar olarak adlandırabileceğimiz türde olup ağırlık kırmızısı sarı (5 YR 7/6-7/8) renklidir. Diğerleri ise pembe (7.5 YR 7/4-8/3) ve devetüyü (10 YR 7/4) renkleridir.

Form tipolojisi, buluntu konteksti ve karşılaştırma yaptığımız benzer örnekler⁶⁰, Kelenderis LR 1B Amphoraları'nın M.S. 6 – 7. yüzyıllara tarihlendirilebileceğini göstermiştir.

⁵⁹ Şenol 2000, 200.

⁶⁰ Kelenderis Yılanlı Ada batığından çıkarılan ve LR 1 Amphoraları olarak adlandırılan ve M.S. 6-7. yüzyıla tarihlendirilen iki örnek esasında LR 1B grubuna aittirler (Evrin v.d. 161, fot. 3-4). Anemurium (Williams 1989, 95, no. 562, fig. 56), Elaiussa Sebaste (Ferrazzoli – Ricci 2007, 677, fig. 2a), Korykos (Alkaç 2012, 331, fig. 4-13) ve Mersin Müzesi'ndeki (Şenol – Kerem 2000, 94, no. 17) benzer amphoralar M.S. 6 – 7. yüzyıla, Kilisetepe (Jackson 2007, 402-403, no. 1319), Taşucu Arslan Eyce Amphora Müzesi'ndekiler M.S. 6. yüzyıla (Şenol 2009, 233-236, no. 59-63), Marmaris Müzesi'ndekiler M.S. 5 – 7. yüzyıllar arasına (Şenol 2003, 85-86, no. 29), Yassı Ada batığındakiler M.S. 7. yüzyıla (Bass – Doorninck 1982, 155-157) ve Soli/Pompeiopolis antik kenti ve Anamur Müzesi'ndekiler ise M.S. 5-7. yüzyıllar arasına (Autret v.d. 2010, 206, res. 7-8; Zoroğlu v.d. 2009, 35, 39-40, res. 6, no. 43-50) tarihlendirilmişlerdir. Bu formun üretim merkezlerinden birisi olarak gösterilen Kıbrıs'taki, Paphos antik kentinde ele geçen benzerleri M.S. 7. yüzyıla aittirler (Hayes 2003, 492, fig. 25, no. 264). Daha pek çok merkezde bu tipe ait örnekler ele geçmiş olup bunlar için de tarih olarak genelde M.S. 6-7. yüzyıllar önerilmiştir.

Sonuç

Kelenderis Aşağı Şehir Sondajı, Nekropol Alanı ve Liman Hamamı'nda Roma İmparatorluk dönemi içinde kullanıldığı anlaşılan başlıca 5 farklı tipe ait ticari amphora örnekleri ele geçmiştir. Bunlardan en erken, yani Kelenderis'te Romalılaştırma sürecinin başlangıç yıllarına verilebilecek örnek, kentin Batı Nekropolü'ndeki bir mezarda (K.89 BN XV) kontekstiyle birlikte ele geçen Geç Rodos tipi ticari amphoradır. Bununla çağdaş olup, çalışma bölgelerimizde şimdiye kadar İtalya veya Batı Akdeniz coğrafyasından geldiğini söyleyebileceğimiz herhangi bir taşıma vazosunun bulunmamış olması dikkat çekicidir. Hem yukarıdaki katalogdan, hem de buna ilişkin grafikten de (fig. 2) anlaşılacağı gibi, kazılarımız sırasında bulduğumuz taşıma vazolarının tamamı Roma Orta ve Geç İmparatorluk Çağları'na ait olup, bunların neredeyse tamamı da Doğu Akdeniz coğrafyasında sirkülasyonu yoğun olan malzemedir. Bu gruplar; Zemer 41, Keay Tip 52, Geç Sinop ve nihayet LR 1 amphoralarıdır. Bu, yani ticari amphoralarla taşınabilecek yöresel ürünlerin yerine daha büyük üretim merkezlerinden yüklenen büyük üretimlerin sevkiyatıyla ilgili yer değiştirmesi olgusu, aynı zamanda tüm Doğu Akdeniz merkezlerinde karşılaşılan bir durumdur. Böylece Roma İmparatorluğuyla birlikte, geçmişteki gibi zengin bir repertuara sahip yerel amphoraların yerini, giderek daha az değişen tip özelliğine sahip, aynı formun farklı atölyeler tarafından yoğun biçimde üretildiği bir döneme geçilmiştir⁶¹. Bu nedenle Kelenderis'teki malzeme dikkate alındığında, en fazla örnek M.S. 4. yüzyıldan 7. yüzyıl sonuna kadarki uzunca bir zaman dilimine yayılmaktadır ki, bunu temsil eden amphora tipleri tüm Doğu Akdeniz bölgesinde de görülen LR 1 ve Zemer 41 tipleridir. Sinop'a özgü olduğu kabul edilen 'Havuç Formlu' Amphoralar ise en fazla örneğe sahip üçüncü gruptur. Geç Rodos ve Keay Tip 52 örnekleri ise şimdilik Kelenderis'te en az örneği bulunan ticari amphoralardır (bkz. fig. 2).

Bu olgu bize aynı zamanda Kelenderis'teki Romalılaştırma modeli hakkında da bir bilgi sunmaktadır. Gerçekten de son yıllarda Kelenderis

⁶¹ Pek tabii ki bu sonuç sadece adı geçen kazı alanlarında belirli bir yıl aralığında ele geçen Geç Roma örnekleri için geçerlidir. Sonraki yıllarda bu kazı alanları ve de kentin diğer bölgelerinde yapılan kazılarda çok sayıda amphora örneklerine rastlandığını belirtmekte fayda var. Ancak bunlarla ilgili çalışmalara henüz başlanmıştır olduğundan bu malzemelere burada yer verilmemiştir. Söz konusu bu amphoralar ileriki yıllarda toplu bir şekilde değerlendirilecek olup bununla ilgili çalışmalarımız halen devam etmektedir.

kazıları sırasında Roma İmparatorluk zamanına ait çeşitli yapı kalıntıları gün ışığına çıkarılmıştır. Kentin Romalılaştırma sürecinin başlangıcının M.Ö. 1. yüzyıl içinde olduğu söylenecek olsa bile, bu sürecin asıl olarak Flaviuslar zamanında hızlandığını, M.S. 2. yüzyıl ile 3. yüzyılın ilk yarısında, yani Part Kralı Şapur'un istilasına kadar (M.S. 260) olan dönemde tam bir Roma kenti olma özelliğini kazandığını söyleyebiliriz. Ancak bu Romalılık tümüyle imparatorluğun doğusundaki küçük merkezlere özgü bir Romalılaştırma olduğunu söylemeliyiz. Bundan sonra, hemen hemen 4. yüzyılın sonlarından itibaren bir Hıristiyan- Roma kenti olarak Doğu Akdeniz coğrafyasında öneminin arttığı, özellikle 5. yüzyılın ortalarından başlayarak 7. yüzyıl başlarına kadar, yani ilk Arap istilalarına kadar ticari ve dini açıdan öneminin sürdüğünü söyleyebiliriz. Bu durum hem bu döneme ait kalıntılar, hem de yukarıda ele aldığımız ticari amphora koleksiyonuyla kanıtlanabilmektedir⁶².

⁶² Aşağı Şehir Sondajı'nda bulunan diğer Roma Çağı çeşitli formdaki seramik grupları da Kelenderis'in Romalılaştırma süreci ile ilgili ticari amphoralarla benzer sonuçları ortaya koymuştur. Erken İmparatorluk döneminin revaçta olan sigillata kaplarından bilhassa DSB ve Kıbrıs Sigillatası'nın yok denecek kadar az olması, Afrika Kırmızı Astarlı Kapları'nın erken örneklerinin ise ele geçmemiş olması, korsan baskısı altındaki kentin sürekli ilişki içerisinde olduğu bölgelerle M.Ö. 1 ve M.S. 2. yüzyıllar arasında sıkıntılı bir süreç yaşadığını göstermiştir. Özellikle de her daim sıkı ilişki içerisinde olduğu Kıbrıs'ın M.Ö. 1.yüzyılda ada dışına yoğun şekilde ihraç ettiği sigillatasının Kelenderis'te çok az sayıda bulunması kentin yakın komşularıyla bile olan ilişkilerinde güçlük çektiğine işaret etmektedir. Geç Roma dönemine ait seramiklerde görülen form çeşitliliği ve sayısal zenginlik tıpkı ticari amphoralarda olduğu gibi, Kelenderis antik kentinin kötü günleri geride bırakarak, M.S. 4-7. yüzyıllar arasında Erken ve Orta İmparatorluk döneme göre çok daha iyi durumda olduğunu çok açık bir şekilde ortaya koymuştur. Diğer seramik grupları ile ilgili bk. Tekocak 2006, passim ; Tekocak 2007, 18-27; Tekocak 2009, 132-142; Tekocak 2010, 132-142; Tekocak 2012, 305-315.

Katalog

- 1) Env.No: K.89 BN 1 (fig. 3); Yük.: 47 cm, Gen.: 15,1 cm.

Çok sayıda kırık parça halinde bulunmuş ve bir araya getirilmiştir. Gövdede bir kaç küçük parça eksiktir. Kırmızımsı sarı (7,5 YR 7/6) renkteki kilin fabriğinde kum, gri taşçık ve kalker taneciği vardır. Sıkı, orta gözenekli kil iyi fırınlanmıştır. Yüzey rengi (olasılıkla yalancı astar) kırmızımsı sarı (5 YR 7/6) dır.

- 2) Env. No: K.92 1AG 25 (fig. 4); Uz.: 9,9 cm, Kal.: 4,0 cm.

Kulp parçasıdır. Oval kesitlidir. Üst yüzündeki sığ ve ince yiv kulba ikiz form görünümü kazandırmıştır. Dirsek yaptığı kısım ise yanlardan parmakla sıkıştırılarak içe doğru daraltılarak "pinched" görünüm elde edilmiştir. Kırmızı (2,5 YR 5/8) renkli kilin fabriğinde siyah taşçık, kalker taneciği yoğun halde gümüş mika vardır. Hamuru gözeneksiz ve sığıdır.

- 3) Env. No: K.92 1AG 23 (fig. 5); A.Ç.: 10,0 cm, Y.: 4,0 cm.

Ağız kenarı-boyun parçasıdır. Dışa çekik ve ucu yuvarlatılmış ağız kenarlıdır. Açık kırmızı (2.5 YR 6/8) renkli kilin fabriğinde çok az gri taşçık ile orta yoğunlukta kalker taneciği ve yoğun altın mika vardır. Homojen olan hamuru gözeneksiz ve sığıdır. Sulandırılmış ince astar kırmızı (10 R 5/6) renkli olup gümüş mikalıdır.

- 4) Env. No: K.92 1AJ 313 (fig. 6); D.Ç.: 4,0 cm, Y.: 7,3 cm.

Mantar formu sivri dip parçasıdır. Yüzeyinde sığ ve geniş adımlı helozonik kıvrımlar mevcut olup kalker patlaması sonucu yer yer gözenekler görülür. Kırmızı (2.5 YR 5/8) renkli kilin fabriğinde kum, kırmızı ve siyah taşçık, kalker ve gümüş mika vardır. Hamuru gözeneksiz ve sığıdır.

- 5) Env. No: K.92 2AI 56 (fig. 7); D.Ç.: 3,9 cm, Y.: 8,6 cm.

Mantar formu sivri dip parçasıdır. Yüzeyinde belirgin şekilde çark izleri görülür. Kırmızı (2.5 YR 5/8) renkli kilin fabriğinde kum, kırmızı ve siyah taşçık, kalker ve gümüş mika vardır. Hamuru gözeneksiz ve sığıdır. Sulandırılmış yalancı astar oldukça ince uygulanmış olup kırmızı (2.5 YR 5/6) renklidir.

- 6) Env. No: K.92 2AO 60 (fig. 8); A.Ç.: 7,3 cm, Y.: 6,6 cm.

Ağız kenarı-boyun-kulp parçasıdır. Kırmızı (2.5 YR 5/6) renkli kilin bünyesinde yoğun miktarda kum, siyah taşçık ve kalker taneciği ile gümüş mika vardır. Hamuru az gözenekli ve orta sığıdır.

- 7) Env. No: K.96 KI AR 1 (fig. 9); A.Ç.: 8,8 cm, Y.: 62,3 cm.

Dip kısmındaki küçük bir eksiklik dışında tamdır. Açık kırmızımsı kahve (2.5 YR 6/4) renkli kilin bünyesinde yoğun miktarda kum, siyah taşçık ve kalker taneciği ile az miktarda gümüş mika vardır. Hamuru az gözenekli ve orta sığıdır.

- 8) Env. No: K.96 KI AR 2 (fig. 10); A.Ç.: 6,6 cm, Y.: 66,4 cm.
Tamdır. Kırmızı (2.5 YR 5/6) renkli kilin bünyesinde yoğun miktarda kum, siyah taşçık ve kalker taneciği ile az miktarda gümüş mika vardır. Hamuru az gözenekli ve orta sıklıdır.
- 9) Env. No: K.92 1AI 32 (fig. 11); A.Ç.: 9,0 cm, Y.: 6,6 cm.
Ağız kenarı-boyun-kulp parçasıdır. Soluk sarı (5 Y 8/2) renkli kilin bünyesinde yoğun miktarda siyah taşçık, gümüş mika ile az miktarda kalker taneciği bulunmaktadır. Hamuru orta sert, iyi pişmiş ve az gözeneklidir. Soluk sarı (5 Y 7/4) rengindeki astar oldukça incedir.
- 10) Env. No: K.92 1AL 42 (fig. 12); A.Ç.: 6,5 cm, Y.: 5,4 cm.
Ağız kenarı parçasıdır. Devetüyü (10 YR 7/4) renkli kilin fabriğinde kum, siyah (taşçık) ve kalker taneciği ile az miktarda gümüş mika bulunmaktadır. Hamuru gözenekli ve orta sıklıdır. Astar da kil rengi gibi devetüyü (10 YR 8/3) renklidir.
- 11) Env. No: K.92 2AJ 13 (fig. 13); A.Ç.: 6,0 cm, Y.: 12,6 cm.
Ağız kenarı-boyun-kulp parçasıdır. Açık sarı (2.5 Y 8/3) renkli kilin bünyesinde yoğun miktarda kum (taşçık) ve kalker taneciği bulunmaktadır. Hamuru gözenekli ve orta sıklıdır. Astar kırmızımsı sarı (5 YR 7/6) renklidir.
- 12) Env. No: K.92 2AJ 345 (fig. 14); A.Ç.: 6,0 cm, Y.: 8,9 cm.
Ağız kenarı-boyun-kulp parçasıdır. Devetüyü (10 YR 8/3) renkli kilin fabriğinde yoğun miktarda kum, taşçık ve az miktarda gümüş mika vardır. Hamuru gözenekli ve orta sıklıdır. Astar açık sarı/krem beyaz (2.5 Y 8/4) renklidir.
- 13) Env. No: K.92 2AJ 348 (fig. 15); A.Ç.: 4,5 cm; Y.: 7,9 cm.
Ağız kenarı-boyun-kulp parçasıdır. Kırmızı (2.5 YR 5/6) renkli kilin fabriğinde yoğun miktarda kum, taşçık, az miktarda kalker taneciği ile gümüş mika bulunmaktadır. Hamuru gözenekli ve orta sıklıdır. Kırmızımsı sarı (5 YR 7/6) renkli astar oldukça incedir.
- 14) Env. No: K.92 3AI 68 (fig. 16); A.Ç.: 5,5 cm, Y.: 8,8 cm.
Ağız kenarı-boyun parçasıdır. Kırmızımsı sarı (5 YR 7/6) renkli kilin fabriğinde yoğun miktarda kum, siyah taşçık, kalker ve az miktarda gümüş mika bulunmaktadır. Hamuru gözenekli ve orta sıklıdır. Astar devetüyü (10 YR 8/4) renklidir.
- 15) Env. No: K.92 3AL 84 (fig. 17); A.Ç.: 6,0 cm, Y.: 4,8 cm.
Ağız kenarı parçasıdır. Açık kırmızı (2.5 YR 6/6) renkli kilin fabriğinde yoğun miktarda kum, siyah taşçık ve kalker taneciği ile az miktarda gümüş mika vardır. Hamuru gözenekli ve sıklıdır. Astar devetüyü (10 YR 8/4) renklidir.

- 16)** Env. No: K.92 4AI 10 (fig. 18); A.Ç.: 6,0 cm, Y.: 16,9 cm.
Ağız kenarı-boyun-kulp parçasıdır. Kırmızı (2.5 YR 5/6) renkli kilin fabriğinde yoğun miktarda kum, taşçık, kalker taneciği ve gümüş mika bulunmaktadır. Hamuru gözenekli ve orta sıklıdır. Kırmızımsı sarı (5 YR 7/6) renkli astar oldukça incedir.
- 17)** Env. No: K.92 4AJ 381 (fig. 19); A.Ç.: 5,5 cm, Y.: 3,8 cm.
Ağız kenarı parçasıdır. Açık kırmızı (2.5 YR 6/6) renkli kilin fabriğinde yoğun miktarda siyah kum (taşçık) ve kalker taneciği ile az miktarda gümüş mika vardır. Hamuru gözenekli ve sıklıdır. Astar devetüyü (10 YR 7/4) renklidir.
- 18)** Env. No: K.92 4AL 5 (fig. 20); A.Ç.: 5,2 cm, Y.: 15,3 cm.
Ağız kenarı-boyun-kulp parçasıdır. Kırmızımsı sarı (7.5 YR 6/6) renkli kilin fabriğinde yoğun miktarda kum, siyah taşçık ve kalker taneciği bulunmaktadır. Hamuru gözenekli ve orta sıklıdır. Astar pembe (7.5 YR 8/3) renklidir.
- 19)** Env. No: K.92 4AM 160 (fig. 21); A.Ç.: 6,5 cm, Y.: 5,6 cm.
Ağız kenarı-boyun parçasıdır. Kırmızı (2.5 YR 5/6) renkli kilin fabriğinde yoğun miktarda kum, taşçık, kalker taneciği ve az gümüş mika bulunmaktadır. Hamuru gözenekli ve orta sıklıdır. Kırmızımsı sarı (5 YR 7/6) renkli astar oldukça incedir.
- 20)** Env. No: K.92 4AM 292 (fig. 22); A.Ç.: 5,5 cm, Y.: 12,9 cm.
Ağız kenarı-boyun-omuz parçasıdır. Açık sarımsı kahve (10 YR 6/4) renkli kilin fabriğinde yoğun miktarda kum, siyah taşçık ve kalker taneciği bulunmaktadır. Hamuru gözenekli ve sıklıdır. Astar ise devetüyü (10 YR 7/4) renklidir.
- 21)** Env. No: K.92 4AM 295 (fig. 23); A.Ç.: 6,0 cm, Y.: 4,9 cm.
Ağız kenarı-boyun parçasıdır. Kırmızı (2.5 YR 5/6) renkli kilin fabriğinde yoğun miktarda kum, taşçık, kalker ve gümüş mika bulunmaktadır. Hamuru gözenekli ve orta sıklıdır. Kırmızımsı sarı (5 YR 7/6) renkli astar oldukça incedir.
- 22)** Env. No: K.92 AC 95 (fig. 24); A.Ç.: 5,5 cm, Y.: 4,3 cm.
Ağız kenarı-boyun parçasıdır. Çok açık kahve (10 YR 8/3) renkli kilin fabriğinde iri tanecikli kum, siyah taşçık ve kalker bulunmaktadır. Hamuru gözenekli ve orta sıklıdır. Astar da kil rengi gibi devetüyü (10 YR 7/4) renklidir.
- 23)** Env. No: K.92 AE (fig. 25); A.Ç.: 6,0 cm, Y.: 9,7 cm.
Ağız kenarı-boyun-kulp parçasıdır. Kırmızımsı sarı (5 YR 7/8) renkli kilin fabriğinde yoğun miktarda kum, taşçık ve az miktarda gümüş mika vardır. Hamuru gözenekli ve orta sıklıdır. Astar açık sarı/krem beyaz (2.5 Y 8/3) renklidir.

- 24)** Env. No: K.92 AK 68 (fig. 26); A.Ç.: 5,0 cm, Y.: 8,8 cm.
Ağız kenarı-boyun-kulp parçasıdır. Kırmızı (2.5 YR 5/6) renkli kilin fabriğinde yoğun miktarda kum, siyah taşçık ve kalker taneciği bulunmaktadır. Hamuru gözenekli ve orta sıklıdır. Kırmızımsı sarı (5 YR 7/6) renkli astar oldukça incedir.
- 25)** Env. No: K.92 AK 863 (fig. 27); A.Ç.: 5,0 cm, Y.: 8,9 cm.
Ağız kenarı-boyun-kulp parçasıdır. Kırmızımsı sarı (5 YR 6/6) renkli kilin fabriğinde yoğun miktarda kum siyah taşçık ve kalker taneciği bulunmaktadır. Hamuru gözenekli ve orta sıklıdır. Astar kırmızımsı sarı (5 YR 7/6) renklidir.
- 26)** Env. No: K.90 AY 27 (fig. 28); A.Ç.: 8,2 cm, Y.: 13,2 cm.
Ağız kenarı-boyun-omuz-kulp parçasıdır. Koyu devetüyü (10 YR 6/4) renkli kilin fabriğinde yoğun miktarda kum, siyah taşçık ve kalker taneciği bulunmaktadır. Hamuru gözenekli ve orta sıklıdır. Astar pembe (7.5 YR 7/4) renklidir.
- 27)** Env. No: K.90 BM 75 (fig. 29); A.Ç.: 7,5 cm, Y.: 12,2 cm.
Ağız kenarı-boyun-omuz-kulp parçasıdır. Kırmızı (2.5 YR 5/6) renkli kilin fabriğinde kum, taşçık, kalker taneciği ve gümüş mika bulunmaktadır. Hamuru orta gözenekli ve sıklıdır. Kırmızımsı sarı (5 YR 7/6) renkli astar oldukça incedir.
- 28)** Env. No: K.90 BM 76 (fig. 30); A.Ç.: 10,0 cm, Y.: 17,5 cm.
Ağız kenarı-boyun-omuz-kulp parçasıdır. Kırmızımsı sarı (5 YR 6/6) renkli kilin fabriğinde kum, taşçık, kalker tanecikleri ve az miktarda gümüş mika bulunmaktadır. Hamuru gözenekli ve sıklıdır. Astar devetüyü (10 YR 7/4) renklidir.
- 29)** Env. No: K.90 BM 77 (fig. 31); A.Ç.: 11,2 cm, Y.: 11,5 cm.
Ağız kenarı-boyun-kulp parçasıdır. Kahverengindeki/koyu devetüyü (7.5 YR 4/4) kilin fabriğinde yoğun miktarda kum, taşçık ve kalker taneciği ile az miktarda gümüş bulunmaktadır. Hamuru gözenekli ve orta sıklıdır. Kırmızımsı sarı (5 YR 7/6) renkli astar oldukça incedir.
- 30)** Env. No: K.90 CD 105 (fig. 32); A.Ç.: 9,5 cm, Y.: 11,5 cm.
Ağız kenarı-boyun-kulp parçasıdır. Açık kahve/devetüyü (7.5 YR 6/4) renkli kilin fabriğinde yoğun miktarda kum, siyah taşçık ve kalker ile gümüş mika bulunmaktadır. Hamuru gözenekli ve sıklıdır. Astar pembe (7.5 YR 8/3) renklidir.

31) Env. No: K.92 4AL 63 (fig. 33); A.Ç.: 7,5 cm, Y.: 5,6 cm.

Ağız kenarı-boyun-kulp parçasıdır. Kahve/koyu devetüyü (7.5 YR 5/6) renkli kilin fabriğinde kalker tanecikleri ve gümüş mika bulunmaktadır. Hamuru gözeneksiz ve sıkidır. Astar kırmızımsı sarı (5 YR 7/6) renklidir.

32) Env.No: K.92 Hamam E20 (fig. 34); A.Ç.: 7,4 cm, Y.: 15,7 cm.

Ağız kenarı-boyun-kulp parçasıdır. Açık kırmızımsı kahve (5 YR 6/4) renkli kilin fabriğinde yoğun miktarda kum, taşçık, kalker taneciği ve gümüş mika bulunmaktadır. Yüzejde kalker patlamaları sonucu yer yer gözenekler görülür. Hamuru gözenekli ve orta sıkidır. Astar kırmızımsı sarı (5 YR 6/8) renklidir.

Bibliyografya ve Kısaltmalar

- Alkaç 2012 Alkaç, E., “Korykos (Kilikya) Yüzey Araştırmalarında Bulunan LR1 Amphoraları”, *Olba XX*, 323-344,
- Alpözen – Berkaya – Özdaş 1975 Alpözen, O. – B. Berkaya – A.H. Özdaş, *Commercial Amphoras of the Bodrum Museum of Underwater Archaeology*, Ankara.
- Arthur 1989 Arthur, P., “Some Observations on the Economy of Bruttium under the Later Roman Empire”, *JRA*, Vol.2, 133-142.
- Autret vd. 2010 Autret, C. – R. Yağcı – N. Rauh, “Soli/Pompeïopolis’te LR 1 Amphora Fırını Alanı”, *ANMED Anadolu Akdenizi Arkeoloji Haberleri*, 2010-8, 203-207.
- Bass – Doorninck 1982 Bass, G.F. – F.H. Jr. Van Doorninck, *A Seventh Century Shipwreck, Yassiada, Vol. I, Texas*.
- Ballet – Picon 1987 Ballet, P. – M. Picon, “Recherches préliminaires sur les origines, de la céramique des Kellia”, *CCE*, 1, 17-48.
- Bonifay – Pieri 1995 Bonifay, M. – D. Pieri, “Amphores du Ve au VIIIe s.a Marseille: nouvelles données sur la typologie et le contenu”, *JRA*, Vol.8, 94-120.
- Burrigato vd. 2007 Burrigato, F. – M. Nezza – A.F. Ferrazzoli – M. Ricci, “Late Roman 1 Amphora Types Produced at Elaiussa Sebaste”, *LRCW 2*, (eds. M. Bonifay – J. C. Treglia), *BAR International Series 1662 (I)*, 689-700.
- Desbat – Picon 1986 Desbat, A. - Picon, M., *Les importations d’amphores de Méditerranée orientale a Lyon (Fin de Ier siècle avant J.-C. et Ier Siècle Apres*”, *BCH Suppl. XIII, Recherches sur les amphores grecques*, Paris, 637-648.
- Demestica 2003 Demestica, S., “Amphora Productions on Cyprus during the Late Roman Period”, *VIIe Congrès International sur la Céramique Médiévale en Méditerranée*, Thessaloniki, 11-16 October 1999, 469-476.
- Doğer 1991 Doğer, E., *Antik Çağda Amphoralar*, İzmir.
- Doğer vd. 1994 Doğer, E. vd., *Hisarönü-Çubucak Kazıları (Ön Rapor)*, (ed. H. Malay), *Arkeoloji Dergisi III*, İzmir, 185-193.
- Doğer – Şenol 1996 Doğer, E. – A.K. Şenol, “Rhodos Peraiasi’nda İki Yeni Amphora Atölyesi”, (ed. H. Malay), *Arkeoloji Dergisi IV*, İzmir, 59-73.
- Egloff 1977 Egloff, M., *La potterie copte. Quatre siècles d’artisanat et d’échanges en basse- Égypte*, Kellia III, Cenevre, 108-119.
- Empereur – Picon 1989 Empereur, J.Y. – M. Picon, “Les régions de production d’amphores impériales en Méditerranée orientale”, *Amphores romaines et histoire économique: dix ans de recherche. Actes du colloque de Sienna (22-24 Mai 1986)*, Roma, 223-248.

- Equini Schneider 2008
Equini Schneider, E., "Elaiussa Sebaste – Report of 2006 Excavation Season", XXIX. Kazı Sonuçları Toplantısı II, 299-310.
- Equini Schneider 2009
Equini Schneider, E., "Elaiussa Sebaste - The 2007 Excavation and Conservation Season", XXX. Kazı Sonuçları Toplantısı IV, 177-190.
- Equini Schneider - Borgia 2011
Equini Schneider, E. – E. Borgia, "Elaiussa Sebaste: 2008-2009 Excavation and Conservation Works", XXXII. Kazı Sonuçları Toplantısı III, 313-327.
- Evrin vd. 2004
Evrin, V. vd., "Yılanlı Ada Erkut Arcak Batığı", Sualtı Bilim ve Teknoloji Toplantısı – SBT2004, 159-163.
- Ferrazzoli 2003
Ferrazzoli, A.F., "Tipologia Dei Reperti Ceramici e Aspetti delle Produzioni e della Circolazione Dei Materiali", in Elaiussa Sebaste II. Vol.1, un porto tra Oriente e Occidente, (Ed. E. Equini Schneider), Roma, 649-707.
- Ferrazzoli – Ricci 2007
Ferrazzoli, A.F. – M. Ricci, "Elaiussa Sebaste: Produzioni e consumi di una città della Cilicia tra V e VII secolo", LRCW 2, (eds. M. Bonifay – J.C. Treglia), BAR International Series 1662(I), 671-688.
- Ferrazzoli – Ricci 2009
Ferrazzoli, A.F. – M. Ricci, "Cilician Ceramic Production from Roman to Byzantine Age. New Data from Elaiussa Sebaste", Olba XVII, 33-44.
- Garlan - Kassab Tezgör 1996
Garlan, Y. – Kassab Tezgör, D., "Prospection D'Ateliers D'Amphores et de Ceramiques de Sinope", Anatolia Antiqua IV, 325-334.
- Goldman 1950
Goldman, H., Excavations at Gözlük Kule, Tarsus I, The Hellenistic and Roman Periods, Princeton.
- Hayes 1977
Hayes, J.W., "Early Roman Wares from the House of Dionysos, Paphos", RCRF Acta 17/18, 96-108.
- Hayes 2003
Hayes, J.W., "Hellenistic and Roman Pottery Deposits from the 'Saranda Kolones' Castle Site at Paphos", The Annual of the British School at Athen, Vo. 98, 447-516.
- Jackson 2007
Jackson, M.P.C., "Pottery from Level One", in Excavations at Kilisetepe 1994- 98, From Bronze Age to Byzantine in Western Cilicia, Vol. 1 (eds. N. Postgate – D. Thomas), 387-427.
- Jacobsen 2004
Jacobsen, K.W., "Regional Distribution of Transport Amphorae in Cyprus in the Late Roman Period", Transport Amphorae and Trade in the Eastern Mediterranean, (eds. J. Eiring – J. Lund), Monographs of the Danish Institute at Athens, Vol 5, Denmark, 143-148.

- Keay 1984 Keay, S.J., *Late Roman Amphorae in the Western Mediterranean, A Typology and Economic Study: The Catalan Evidence*, BAR Suppl. International Series 196 (i), Oxford.
- Kassab Tezgör 1996a Kassab Tezgör, D. – İ. Tatlıcan, “Demirci-Sinop Anfora Atölyelerinin Kazısı” *KST XVIII-II*, 277-291.
- Kassab Tezgör 1996b Kassab Tezgör, D., “Fouilles Des Ateliers D’Amphores A Demirci Pres de Sinope en 1994 et 1995”, *Anatolia Antiqua IV*, 335-354.
- Kassab Tezgör – Tatlıcan 1997 Kassab Tezgör, D. – İ. Tatlıcan, “Sinop-Demirci Anfora Atölyeleinin 1995 Kazısı”, *KST XVIII-II*, 353-365.
- Kassab Tezgör – Lemaitre – Pieri 2003 Kassab Tezgör, D. – S. Lemaitre – D. Pieri, “La Collection D’Amphores D’İsmail Karakan A Sinop”, *Anatolia Antiqua XI*, 169-200.
- Kassab Tezgör 2010 Kassab Tezgör, D., “Le Reseau Commercial des Amphores Sinopeennes Entre Les II-III s. Et le VI s. de Notre Ere” *Patabs I, Production and Trade of Amphorae in the Black Sea, Varia Anatolica XXI*, (eds. D.Kassab Tezgör – N. Inaishvili), Paris, 167-173.
- Lang 1976 Lang, M., *The Athenian Agora*, Vol. 21, Princeton.
- Lund 1993 Lund, J., “The Land of the Paphan Aphrodite”, Vol.2, *Studies in the Mediterranean Archaeology*, Vol. CIV.2, 118-138.
- Newett – Jackson 2007 Newett, L. – M.P.C. Jackson, “Hellenistic Ceramics and Lamps”, in *Excavations at Kilisetepe 1994-98, From Bronze Age to Byzantine in Western Cilicia*, Vol. 1, British Institute Monograph No.30; 379-430.
- Pacetti 1995 Pacetti, F., “Appunti su alcuni tipi di anfore orientali della prima età Bizantina centri di produzione, contenuti, cronologia e distribuzione”, *Agricoltura e Commercio Nell’Italia Antica Atlante Tematico di Topografia Anitca*, Sup. I, 273-294.
- Peacock 1974 Peacock, D.P.S., “Roman Amphorae: Typology, Fabric and Origins”, *MCMFEC, Actes du colloque de Rome*, 266-278.
- Peacock – Williams 1986 Peacock, D.P.S. – D.F. Williams, *Amphorae and The Roman Economy*, London.
- Pena 2007 Pena, J.T., *Roman Pottery in the Archaeological Record*, Cambridge.
- Pieri 1998 Pieri, D., “Les importations d’amphores orientales en Gaule méridionale durant l’antiquité tardive et le haut-moyen age (IVe-VII siècles après J.-C.)”, *SFECAG, Actes du Congrès d’Istres*, 97-105.
- Pieri 2005 Pieri, D., *Le Commerce du vin Oriental, A l’époque Byzantine (Ve-VIIIe siècles*”, *Le témoignage des amphores en Gaule*,

- Institutue Francais du proche-orient, Beyrouth. Plinius Plinius, *Naturalis Historia* XIV, 81.
- Rauh 1999 Rauh, N.K., “Dağlık Kilikia Yüzey Araştırma Projesi: 1997 Sezonu Raporu”, XVI. AST-I, Ankara, 339-348.
- Rauh 2004 Rauh, N.K., “Pirated Knock-offs: Cilician Imitations of Internationally Traded Amphoras”, TATEM, Monographs of the Danish Institute at Athens, Vol. 5, 329-336.
- Rauh - Slane 2004 Rauh, N.K. – K.W. Slane, “Possible Amphora Kiln Sites in W. Rough Cilicia”, *Journal of Roman Archaeology* 13, 319-330.
- Reynolds 2010 Reynolds, P., “Trade Networks of The East, 3rd to 7th Centuries: The view from Beirt (Lebanon) and Butrint (Albania) (Fine Wares, Amphorae and Kitchen Wares)”, LRCW3, Vol.II, (ed. Simonetta Menchelli, et al.), BAR International Series 2185 (II), Oxford, 89-114.
- Ricci 2007 Ricci, M., “Elaiussa Sebaste: Context, Production & Commerce”, Çanak, Late Antique and Medieval Pottery and Tiles in Mediterranean Archaeological Contexts, (eds. B. Böhlendorf-Arslan – A.O. Uysal – J. Witte-Or), Proceedings of the First International Symposium a Late Antiqua, Byzantine, Seljuk and Otoman Pottery and Tiles Archaeological Contexts, (Çanakale 1-3 June 2005), *Byzas* 7, 169-180.
- Riley 1979 Riley, J.A., “The Coarse Pottery from Berenice”, in Excavations at Sidi Khrebish Benghazi (Berenice), Vol II, Supplements to *Libya Antiqua* 5, 2. (ed. J.A. Lloyd), Tripoli, 91-467.
- Riley 1980 Riley, J.A., “New Light on Relations Between the Eastern Mediterranean and Carthage in the Vandal and Byzantine Periods: The Evidence from University of Michigan Excavations”, *Actes colloque sur la ceramique Carthage*, 111-122.
- Robinson 1959 Robinson, H.S., *The Athenian Agora V, Pottery of the Roman Period*, Princeton.
- Sibella 2002 Sibella, P., “The George McGhee Amphora Collection at Alanya Museum, Turkey”, *The Ina Quarterly*, Vol. 20, Suppl. 1, 3-20.
- Şenol 1996 Şenol, A.K., “Geç Rhodos Amphoralarının Batı Anadolu'daki Dağılım ve Üretim Problemleri”, *Sualtı Bilim ve Teknolojileri Toplantısı*, İstanbul, 165-172.
- Şenol 2000 Şenol, A.K., *İskenderiye Kazılarında Ele Geçen Amphoralar Işığında Kentin Roma Dönemi Şarap, Zeytinyağı, Salamura Balık ve Sos Ticareti*, (Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi), İzmir.
- Şenol – Kerem 2000 Şenol, A.K. – F. Kerem, “İçel Müzesi'nde Bulunan Bir Grup Amphora”, *Olba* III, 81-114.
- Şenol 2003 Şenol, A.K., *Marmaris Müzesi Ticari Amphoraları*, Ankara.

- Şenol 2004 Şenol, A.K., “Kıbrıs’da Amphora Üretimi”, *İdol*, Sayı: 23, 10-14.
- Şenol 2008 Şenol, A.K., “Cilician Commercial Relations with Egypt due to the New Evidence of Amphora Finds”, *Olba XIV*, 109-131.
- Şenol 2009 Şenol, A.K., “AETAM’da Bulunan Amphoraların Tipolojisi”, *Taşucu Arslan Eyce Amphora Müzesi*, (ed. A.K. Şenol), 100-174.
- Tatlıcan – Kassab Tezgör – Özdaş 1999 Tatlıcan, İ. – D. Kassab Tezgör – H. Özdaş, “Sinop’ta Sualtı Çalışmaları”, IX. Müze Kurtarma Kazıları Semineri, Ankara, 335-342.
- Tekocak 2006 Tekocak, M., *Kelenderis Roma Çağı Seramiği*, (Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi), Konya.
- Tekocak 2007 Tekocak, M., “Kelenderis Aşağı Şehir Sondajında Bulunan Kıbrıs Kırmızı Astarlı (Geç Roma D) Kapları”, *İdol*, Sayı: 33, 18-27.
- Tekocak 2008 Tekocak, M., “Kelenderis Liman Hamamı”, *Olba XVI*, 133-161.
- Tekocak 2009 Tekocak, M., “African and Cypriot Red Slip Wares from Kelenderis”, *Proceedings of The XII Symposium on Mediterranean Archaeology-SOMA 2008* (ed. H. Öniz) (Famagusta, North Cyprus, 5-8 March 2008), *BAR International Series*, Oxford, 132-142.
- Tekocak 2010 Tekocak, M., “The Cooking Wares from Kelenderis”, *LRCW3, Vol.II*, (ed. S. Menchelli, et al.), *BAR International Series 2185 (II)*, Oxford, 827-837.
- Tekocak 2012 Tekocak, M., “Kelenderis Batı Nekropolünden Bir Mezarın Buluntuları Üzerine Değerlendirmeler”, *S.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı: 27, 305-315.
- Vnukov 2012 Vnukov, S.Y., “Sinopaen Amphorae of the Roman Period”, *Ancient Civilizations from Scythia to Siberia* 16, 361-370.
- Williams 1989 Williams, C., *Anemurium, The Roman and Early Byzantine Pottery*, *Subsidia Mediaevalia* 16, Wetteren, Belgium.
- Zemer 1977 Zemer, A., *Storage Jars in Ancient Sea Trade*, Haifa.
- Zoroğlu 1986 Zoroğlu, L., “Kelenderis Mezar Buluntuları”, *Anadolu Araştırmaları X*, İstanbul, 455-465.
- Zoroğlu 1988 Zoroğlu, L., “Kelenderis 1986 Yılı Çalışmaları”, *AST V-I*, 409-422.
- Zoroğlu 1989 Zoroğlu, L., “Kelenderis 1987 Yılı Kazısı”, *KST X-I*, 135-155.
- Zoroğlu 1991 Zoroğlu, L., “Kelenderis 1989 Yılı Kazısı”, *KST XII-II*, 301-322.
- Zoroğlu 1992 Zoroğlu, L., “Kelenderis 1990 Yılı Kazısı”, *KST XIII-I*, 241-254.

- Zoroğlu 1994a Zoroğlu, L., Kelenderis I, Kaynaklar Kalıntılar Buluntular, Ankara.
- Zoroğlu 1994b Zoroğlu, L., “Kelenderis’in İlk Çağ Tarihi Hakkında Notlar”, TTKY. 9, 437-448.
- Zoroğlu 1994c Zoroğlu, L., “Bir Mozaik Üzerinde Antik Kelenderis Kenti Betimlemesi”, 1993 Yılı Anadolu Medeniyetleri Müzesi Seri Konferansları Kitabı, Ankara, 31-45.
- Zoroğlu 1995 Zoroğlu, L., “Kelenderis 1992 Yılı Kazı ve Onarım Çalışmaları”, KST XV-II, 189-209.
- Zoroğlu 1996 Zoroğlu, L., “1994 Yılı Kelenderis Kazı ve Onarım Çalışmaları”, KST XVII-II, 263-276.
- Zoroğlu 1998 Zoroğlu, L., “1996 Yılı Kelenderis Kazısı Raporu”, KST XIX-II, 483-491.
- Zoroğlu 1999 Zoroğlu, L., “Kelenderis Mozaiği”, Çağlar Boyunca Anadolu’da Yerleşim ve Konut Uluslararası Sempozyumu, 513-524.
- Zoroğlu – Arslan 1999 Zoroğlu, L. – N. Arslan, “Kelenderis 1997 Yılı Kazı Çalışmaları”, KST XX-II, 457-462.
- Zoroğlu 2000a Zoroğlu, L., “Kelenderis Nekropolü”, Olba III, 115-133.
- Zoroğlu 2000b Zoroğlu, L., “1998 Yılı Kelenderis Kazı Çalışmaları”, KST XXI-II, 323-336.
- Zoroğlu vd. 2009 Zoroğlu, L. – M. Dillon – D. Yakınlı – N. Rauh, “Anamur Arkeoloji Müzesi’ndeki Amfora Araştırmaları Raporu”, AST 26-2, 33-50.

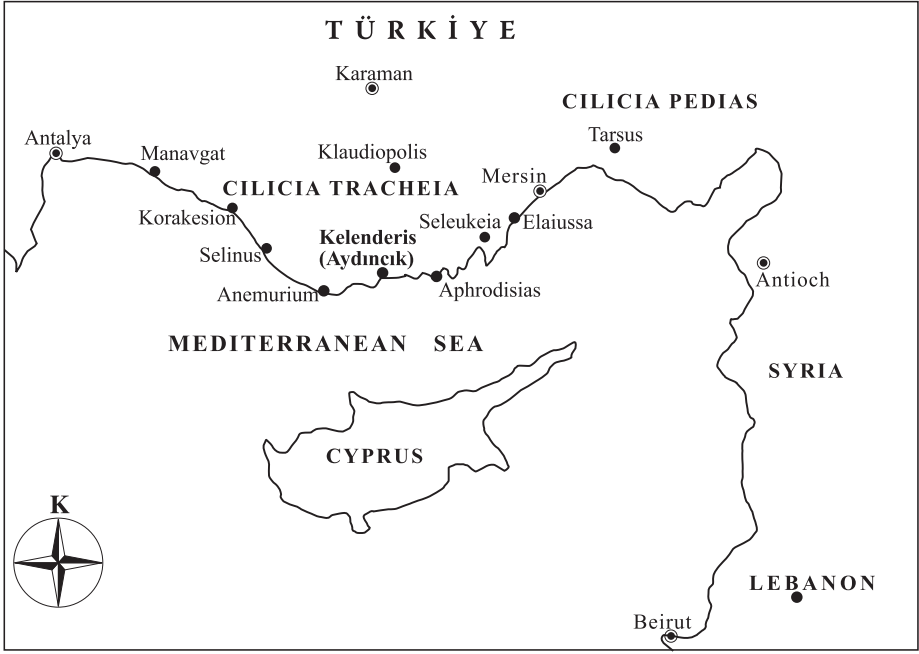

Fig. 1 Kilikya Bölgesi Haritası

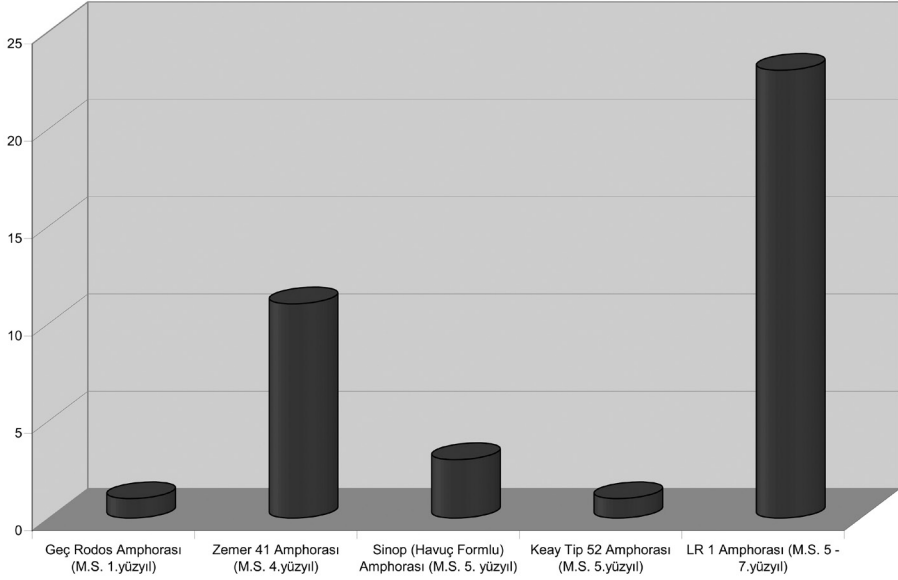

Fig. 2 Kelenderis'te Roma Çağı'nda Kullanılan Ticari Amphora Tiplerinin Kronolojisi ve Yoğunluk Durumu

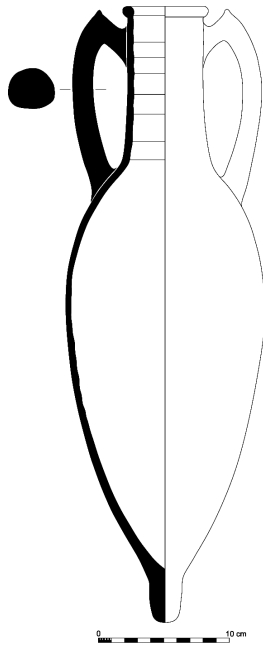

Fig. 3

Fig. 4

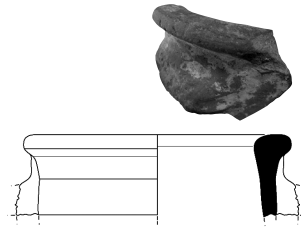

Fig. 5

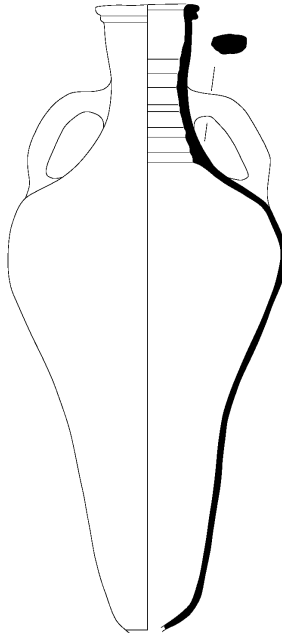
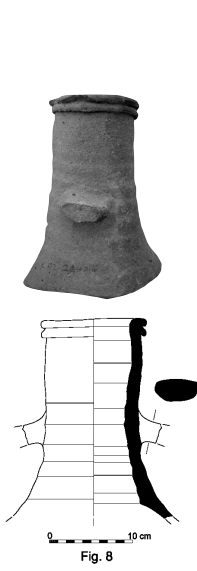

Fig. 6

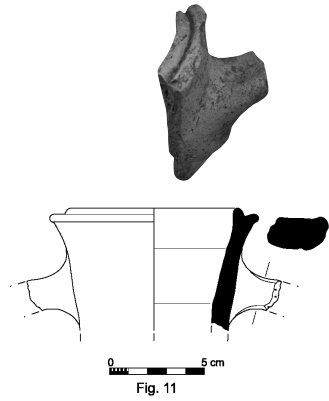
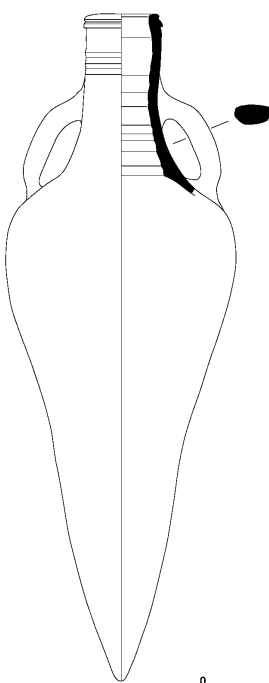

Fig. 7

0 10 cm
Fig. 9

0 10 cm
Fig. 10

0 5 cm
Fig. 11

Fig. 12

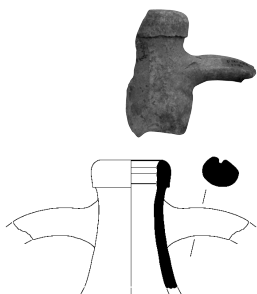

Fig. 13

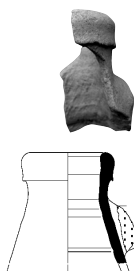

Fig. 14

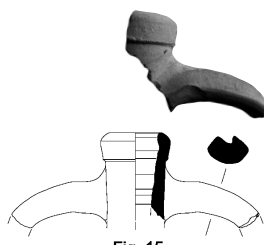

Fig. 15

Fig. 16

Fig. 17

Fig. 18

Fig. 20

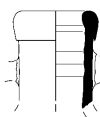

Fig. 19

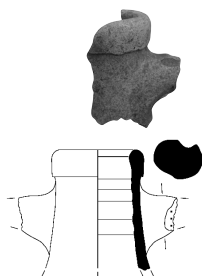
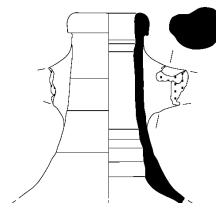

Fig. 25

Fig. 22

Fig. 24

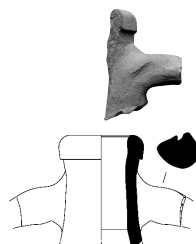

Fig. 27

Fig. 23

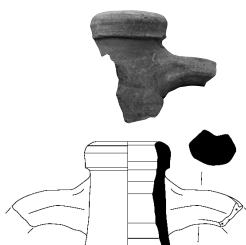
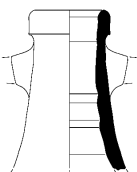

Fig. 26

Fig. 21

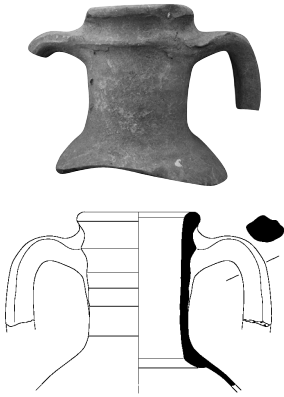

Fig. 28

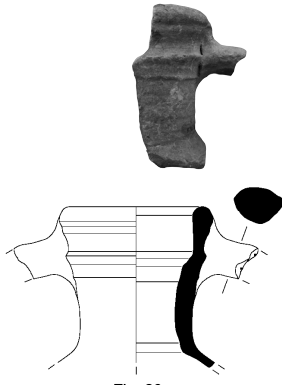

Fig. 29

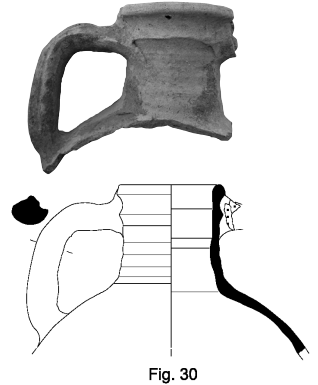

Fig. 30

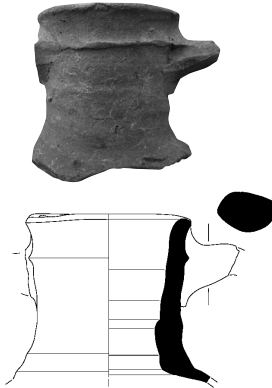

Fig. 31

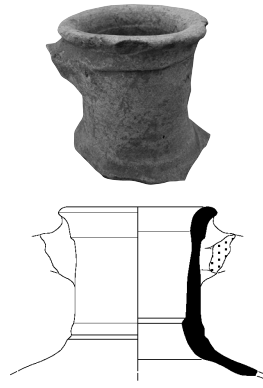

Fig. 32

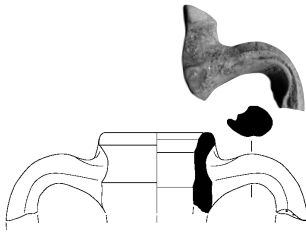

Fig. 33

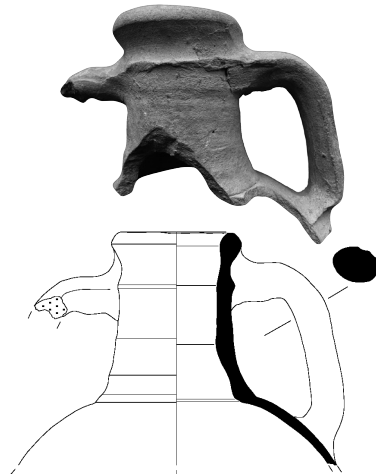

Fig. 34

